

UK Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

Diplomová práce

**„Postavení prezidenta Ruské federace v komparaci
s Českou republikou“**

Linda Dvořáková

D-SV

Vedoucí DP: PhDr. Josef Straceny, CSc.

2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze literaturu a prameny, které cituji a uvádím v příloženém seznamu.

V Praze 15. 3. 2010

Linda Dvořáková

Ráda bych poděkovala PhDr. Josefovi Stracenému za vedení, podporu a trpělivost při psaní diplomové práce.

Obsah

Úvod	5
1 Parlamentní versus poloprezidentský systém	8
1.1 Politický systém Ruské federace	11
1.1.1 Ústava z roku 1993	11
1.2 Politický systém České republiky	15
2 Prezident	17
2.1 Prezident, jeho role a pravomoci v Ruské federaci	19
2.2 Prezident v České republice	25
2.3 Srovnání postavení, role a pravomocí prezidentů obou stran	32
2.3.1 Pravomoci	39
3 Prezidentské volby	49
3.1 Historie a princip volby prezidenta	49
3.2 Přímá volba	54
3.3 Poslední prezidentské volby	58
3.3.1 Prezidentské volby 2008 v Ruské federaci	58
Závěr	64
Použitá literatura	67
Resumé	72
Přílohy	74

Úvod

Ve své diplomové práci se zabývám komparací postavení prezidenta v Ruské federaci a v České republice. Téma práce jsem si zvolila již před několika lety, kdy jsem se poprvé v souvislosti s vypracováním referátu o politickém systému Ruska blíže s touto problematikou seznámila. Dalším faktorem, který výběr tématu ovlivnil, je, že mým třetím oborem na Pedagogické fakultě je Ruský jazyk. Na hodinách kultury a dějin jsem se s tímto tématem setkala také. Měla jsem možnost strávit několik měsíců v Ruské federaci, konkrétně v Petrohradu, v dřívějším působišti současného ruského prezidenta i premiéra. Je všeobecně známo, že lokalita, z níž politické špičky v Rusku vycházejí, hraje v jejich další kariéře poměrně velkou úlohu. Při studiu na Filozofické fakultě a Fakultě ruského jazyka jako cizího na Ruské státní pedagogické univerzitě A. I. Gercena, kde se setkávali místní studenti s frekventanty z cizích zemí, mi toto prostředí pomohlo pochopit jak názory tamějších lidí, tak některé souvislosti, které při pohledu zvenčí mohou zůstat utajeny či ne zcela pochopitelné. K volbě tématu mě vedl i zájem zpracovat podklady vycházející ze stejných historických podmínek - obě země měly východiska po rozpadu komunistického sovětského bloku de facto obdobná – pochopitelně s přihlédnutím ke specifikům struktury států, kulturních tradic a obou ekonomik. Pro pochopení některých kroků současné ruské reprezentace je důležité pokusit se proniknout do základů, od nichž se odvíjejí. Tentýž postoj aplikovaný na postavení hlavy státu českého může vést k úvahám, zda podíl pravomocí, jimiž disponuje, je adekvátní významu a autoritě osoby zvolené do této funkce. Obecnou diskusi na toto téma lze doplnit i úvahou, zda je případné posílení prezidentských pravomocí v rozporu s demokratickými principy fungování státu či nikoliv. Takový rozbor však není předmětem této práce.

Postavení českého prezidenta je zpracováváno celou řadou autorů, ale pokud je mi z dostupných zdrojů známo, nikdo nesrovnává s Ruskou federací. Velice mi pomohly práce a názory M. Kubáta a J. Holzera na ruskou problematiku.

Co se týče literatury, která se z politologického hlediska zabývá situací v obou zemích, té najdeme mnoho, ale ne vždy autoři píšící na stejné téma vycházejí z týchž faktů a svá východiska nastavují, podle zařazení do kontextu, v nestejných rovinách, tudíž komparace daného problému byla někdy složitější. Díky mé znalosti ruského jazyka jsem měla možnost číst prameny v originále. Snažila jsem se čerpat z literatury, v případě pojednávajícím o české linii práce, vydané po roce 1989, v ruské potom v období po rozpadu Sovětského svazu. Nutno zohlednit i tu skutečnost, že současná ruská literatura, která se věnuje této problematice a která na území Ruska vychází, podléhá cenzuře. Zejména při zpracovávání pojednání časově z posledního období a kapitoly o Posledních prezidentských volbách jsem byla nucena použít zdroje z internetu, protože jsem měla problémy najít na toto téma objektivně působící prameny.

Používala jsem zejména metody poznávací, porovnávala jsem z různých psaných textů informace k tématu. V případě srovnání základních zákonných dokumentů, tj. ústav obou zemí, mi byly pomůckou komentáře k ústavám a případné rozdíly v postavení a pravomocech prezidentů, případné nesrovnalosti či odchylky jsem hledala na stránkách B. N. Topornina a V. Pavlíčka s J. Hřebejkem.

V první kapitole jsem chtěla přiblížit politické systémy obou zemí. Chci poukázat na rozdíl mezi parlamentním systémem, zastoupeným Českou republikou, a poloprezidentským systémem, který zastupuje v tomto případě Ruská federace. Mnoho autorů si neví se zařazením Ruska rady; možnými důvody jsou složitá orientace ve fungování politického systému a množství rozporuplných informací, jejichž dostupnost a důvěryhodnost bývá mnohdy nejistá. Považuji za důležité objasnit sounáležitost fungování politických systémů s daným tématem a zdůraznit postavení hlavy státu v nich. Následně v podkapitolách se zabývám bližšími informacemi o systému dané země. V ruském politickém systému zmiňuji přijetí nové ústavy z roku 1993, jako skutečnost, která další směřování státu a formování jeho institucí výrazným způsobem ovlivnila.

V následující a zároveň hlavní kapitole se zabývám institucí prezidenta. Mým cílem bylo poukázat na historický vývoj postavení hlav států, s odkazem na dělení

mezi monarchie a republiky. I v tomto případě je text koncipován odděleně, abych přehledně vysvětlila pravomoci a postavení prezidentů obou zemí, s možností následného porovnání. Na samotném srovnávání pravomocí, postavení a faktického vlivu na dění ve státě u jednotlivých prezidentů bych chtěla dokázat, že díky historickému vývoji existuje mnoho shodných znaků, ať už shodných pojmově či fakticky. Současně je motivem celé práce snaha poukázat na fakt, že mnohé společné znaky byly vlivem specifik daných vývojem v tom kterém státě přetvořeny na výrazně odlišné vnímání postavení obou prezidentů. V tomto kontextu je důležitým bodem celé práce srovnání pravomocí obou hlav států.

V návaznosti na výše uvedené se v poslední kapitole zabývám rozdílností obou volebních systémů a v rámci jedné kapitoly jakožto důsledek této rozdílnosti přibližuji způsob volby prezidentů. V kapitole Přímá volba stručně pojednávám výhody i nevýhody zavedení přímé volby prezidenta v České republice, což je populární (někdy až populistická) otázka objevující se poměrně často, zejména v závislosti na blížícím se konci volebního období. Na závěr práce pro dokreslení uvádím jako příklad ukázky volby prezidenta poslední prezidentské volby v Ruské federaci.

1 Parlamentní versus poloprezidentský systém

Parlamentní režim, který opírá své politické uspořádání o ideu dělby moci, v celosvětovém měřítku převládá¹. Dělbba moci, jak uvedeno dále, však není pojímána absolutně.

Když se zaměříme na zákonodárnou a výkonnou moc, tak nejen, že spolu v procesu rozhodování spolupracují, ale dokonce se při plnění svých základních úkolů doplňují. Zatímco parlament přímo ovlivňuje exekutivu, protože vláda může fungovat jen tehdy, pokud má důvěru zastupitelského orgánu², na druhé straně vláda získává právo účastnit se legislativní činnosti parlamentu. Pro úplnost k tomu je ještě potřeba doplnit zmínku o právu hlavy státu rozpustit za přesně daných okolností parlament³.

Funkce hlavy státu je oddělena od funkce předsedy vlády, kterým je premiér či kancléř⁴. Hlava státu není aktivním účastníkem rozhodování, prezident nebo král sice většinou jmenuje předsedu vlády a na jeho návrh ministry, ale zpravidla se jedná pouze o formální kroky, protože složení vlády musí být akceptováno parlamentem. Výsledně se role hlavy státu omezuje na reprezentování země v mezinárodních a vnitřních vztazích a plnění rozličných čestných a ceremoniálních funkcí. Je-li však hlava státu pouze symbolem, prakticky zbaveným moci, není

---

¹ Tento fakt uvádí jak Politologický časopis. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Mezinárodní politologický ústav. Ročník I, 1994. STEPAN, A., SKACH, C. *Ústavní rámce a demokratická konsolidace: parlamentní versus prezidentská demokracie*. s. 47-63, s. 57, tak i KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie: Politika ve středovýchodní Evropě*. Praha: Dokořán, 2003. s. 29

² Jednání o důvěře je klíčovým hlasováním, jak uvádějí Říchová, Novák, Brunclík, i Klokočka (viz literatura).

³ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických systémů*. Praha: Portál. 2. vydání, 2007. Na s. 60 uvádí tento fakt jako jedno ze základních kritérií parlamentního systému.

⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických systémů*. Praha: Portál. 2. vydání, 2007. Říchová na s. 63 podtrhuje velikou roli premiéra a prezidenta. K úspěchu politických jednání je důležitá jejich vztahová rovnováha.

důvod, aby byla volena v přímých všeobecných volbách; praxe bývá ale různá, v závislosti na tradicích a podmínkách toho kterého státu.

Prezidenta v modelovém parlamentarismu volí parlament či kolegium volitelů, skutečná výkonná moc náleží premiérovi, který ji vykonává spolu se členy kabinetu⁵. Vláda je parlamentu odpovědná jako celek, pokud parlament vysloví vládě nedůvěru nebo jí odmítne na její žádost důvěru udělit, pak musí podat demisi.

Poloprezidentský režim je stále svým způsobem originální a novátorskou koncepcí. Nejdůležitější postavou struktury moci je prezident, což podtrhuje Novák s Brunclíkem⁶, který je volen v přímých a všeobecných volbách, ve svých rukou soustřeďuje funkce hlavy státu a šéfa exekutivy, ale na rozdíl od prezidencialismu se o výkonnou moc musí podělit s premiérem a vládou⁷.

Prezident většinou přejímá z ústavních pravomocí premiéra ty zásadnější⁸ a stává se tak nejdůležitější vládnoucí rozhodovací instancí. Problém vyvstává v případě, kdy premiér nechce uznat supremaci prezidenta a s rozhodností uplatňuje vlastní pravomoci. Zpravidla k tomu dochází, kdy premiér a prezident pocházejí z odlišných politických táborů. Taková situace může nastat, neboť jak prezident, tak i parlament jsou voleni v přímých všeobecných volbách a termíny voleb se neshodují.

Premiér stojí v čele vlády, která je politicky odpovědná parlamentu, tzn., že může fungovat pouze v případě, získá-li souhlas parlamentní většiny⁹. Pokud za

---

⁵ KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996. s. 231. Kabinet sám o sobě je dle Klokočky tzv. reálnou hlavou republiky.

⁶ NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. s. 12

⁷ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických systémů*. Praha: Portál. 2. vydání, 2007. s. 79

⁸ Tj. vyšší pravomoci, dané ústavou. NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. s. 13, 21

⁹ O většině hovoří Říchová i Novák, Brunclík. Bez většinové podpory by se neuskutečnil žádný proces v tomto systému.

premiérem a vládou stojí absolutní většina a prezident pochází z odlišné strany, která je v parlamentu v menšině, potom získává návrh premiér, prezident je pak přinucen k redukci svých politických ambicí (většinou se soustředí na zahraniční a bezpečnostní otázky) a naopak kompetence premiéra se značně rozšíří. Této situaci (politická odlišnost premiéra a prezidenta) se říká kohabitace¹⁰ a v praxi není výjimečným jevem. Za „normálních“ podmínek, kdy prezident i premiér pocházejí ze stejného politického tábora, je dělba výkonných kompetencí zpravidla prováděna ve prospěch hlavy státu.

Charakteristické pro tento systém jsou vztahy mezi zákonodárnou a výkonnou mocí. Prezident jmenuje premiéra a ministry, ale je to vláda jako celek, kdo nese politickou odpovědnost vůči parlamentu. Prezident sám však není politicky odpovědný parlamentu, naopak je oprávněn zastupitelský orgán rozpustit. Vláda má na chod parlamentu výjimečně velký vliv a je v legislativním procesu značně zvýhodněna, protože vládní návrhy zákonů mají přednost. Proces tvorby práva je rozdělen na oblast zákonodárnou, svěřenou parlamentu, a oblast reglementační, příslušející vládě.

Skutečný mechanismus poloprezidentského systému není ani tak závislý na ústavních člancích, jako na politických faktorech, zvláště pak na stranickém systému a na vztazích mezi prezidentem a většinovou politickou stranou. Je-li prezident lídrem takové strany, pak je jeho postavení velmi silné. Jednotlivé poloprezidentské systémy se od sebe dost odlišují, což vede k mnoha interpretačním sporům¹¹.

---

¹⁰ nucené soužití

¹¹ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politikologie: srovnávací analýza demokratických systémů*. Praha: Portál. 2. vydání, 2007. s. 79, řada autorů neuznává poloprezidentský systém, používá spíše výraz parlamentní prezidencialismus a prezidenciální parlamentarismus.

1.1 Politický systém Ruské federace

Ruská federace je nejvýznamnějším nástupcem Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). Jedná se o klasický případ postkomunistické transformace, se všemi jejími obtížemi: institucionální disbalancí, omezenou schopností elit řešit aktuální sociální a ekonomické problémy země či složitým hledáním nové role Ruska v systému mezinárodních vztahů.

Poslední „totalitní“ ústava byla přijata v roce 1978¹², poté následovala v roce 1993¹³ ústava Jelcinova¹⁴. Sám Jelcin symbolizuje jak rozchod se sovětskou érou, tak proces zformování nového systému, a v dějinách vývoje ruského politického systému zanechal výrazné stopy.

1.1.1 Ústava z roku 1993

Pokud jde o vznik a přijetí této ústavy, jak uvádí Koudelka¹⁵, je důležité připomenout, že návrh ústavy Ruské federace byl zveřejněn přibližně měsíc před vlastním referendem¹⁶. Počátky návrhu můžeme hledat již v práci ústavní komise Nejvyššího sovětu. Tato komise vypracovala projekt politického systému, který bylo možno považovat za parlamentní. Ale Boris Jelcin návrh odmítl, svolal ústavní

---

¹² Dřívější ústavy *Ruské sovětské federativní socialistické republiky* jsou z let 1918, 1925 a 1937, vždy o rok dříve vznikaly svazové ústavy (1924, 1936 a 1977), jak uvádí КРЫЛОВ, Б. С., МИХАЛЕБА, Н. А. *Новая конституция суверенной России*. Москва: Общество "Знание" России, 1994. s. 5.

¹³ Ústava Ruské federace byla přijata dne 12. prosince 1993, účinná od 25. prosince téhož roku.

¹⁴ Boris Nikolajevič Jelcin byl zvolen v roce 1991 prvním a zároveň posledním prezidentem RSFSR, jako protiváha prezidentovi Sovětského svazu. V témž roce nastupuje do úřadu prezidenta Ruské federace, ve kterém setrval až do roku 1999.

¹⁵ KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. *Ústavní systém Ruské federace. Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 9

¹⁶ Diskutabilní je, jak je možné, že se 108 milionů voličů stihlo seznámit za měsíc se šedesáti stránkami textu a vyslovit se pro.

komisi¹⁷, ta vypracovala svůj návrh, ovšem její výsledek Jelcin znovu modifikoval, a tak výsledný produkt získal podobu ústavy poloprezidentského typu (viz příloha 1).

Právě spory mezi parlamentem a Jelcinem v r. 1993 se přenesly do příprav volebního zákona, na jehož základě měl být stanoven první demokraticky zvolený parlament v Rusku. Snahou bylo evidentně co nejvíce omezit možnosti parlamentu a politických stran zasahovat do politických rozhodnutí prezidenta. Z toho důvodu se snažil najít takový volební systém, aby co nejvíce otupil sílu stranických subjektů.

Nová ruská ústava, přijatá narychlo v referendu většinou 58% hlasů¹⁸, zařadila podle Sartoriho¹⁹ Rusko do kategorie poloprezidentských systémů. Pro platnost referenda bylo potřeba účasti nadpoloviční většiny voličů a tak k přijetí ústavy paradoxně přispěli komunisté, kteří, ač se vyslovili negativně, svojí účastí v referendu pomohli k platnosti referenda jako takového.

Tuto ústavu lze pokládat za ústavu poloprezidentského typu, mj. i z toho důvodu, že se inspirovala francouzským vzorem²⁰. I ona však stojí na samém kraji této kategorie.

Ústava charakterizuje Rusko jako demokratický spolkový stát republikánského typu. Podle čl. 3 ústavy je zdrojem suverenity mnohonárodní lid. Státní moc je vykonávána na základě dělby moci zákonodárné, výkonné a soudní.

---

¹⁷ která se sestávala z představitelů federálních orgánů; zastupitelů státních orgánů z republik, krajů, oblastí, autonomních oblastí, Moskvy i Petrohradu; představitelů městské samosprávy; členů politických stran, odborářských, mládežnických, jiných zájmových skupin, masových hnutí a církevních konfesí; podnikatelů a výrobců zboží.

¹⁸ CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008. s. 384

¹⁹ SARTORI, G. *Srovnávací ústavní inženýrství: Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2001. s. 139

²⁰ V článku <http://www.blisty.cz/2007/5/7/art34181.html> Michal Petřík uvádí, že ve Francii má prezident republiky podle De Gaullovy ústavy V. republiky z roku 1958, silné postavení, a nejde jen o jakousi tradiční frázi, která by neodrážela realitu francouzského politického života. Podle této ústavy (čl. 5) tak podle silné a majestátní definice svého úřadu „prezident republiky bdí nad zachováváním ústavy. Zajišťuje svým rozhodováním řádný chod orgánů veřejné moci, jakož i kontinuitu státu. Je ručitelem státní nezávislosti, územní celistvosti a zachovávání smluv.“

Na základě Ústavy existuje dvoukomorové uspořádání parlamentního tělesa – **Federálního shromáždění**, zákonodárného orgánu s odděleným zasedáním obou komor. Na prvním místě je třeba zmínit odlišný způsob sestavování obou komor: **Státní dumy** a **Rady federace**, dále rozdílné kompetenční vymezení a vztah k ostatním politickým institucím, nesmíme zapomenout ani na roli uvnitř politického systému.

V Radě federace²¹ je po dvou zástupcích teritoriálních subjektů federace, a to jeden reprezentant zákonodárné a jeden výkonné moci, tedy celkem 178 členů. Dolní komoru, Státní dumu²², můžeme označit za významnější svoji úlohou. Ta se skládá ze 450 poslanců, volených ve všeobecných volbách na 5 let²³ na základě volného mandátu.

Volby v Ruské federaci (dále jen RF) se odehrávají na základě všeobecného, rovného, přímého, tajného a dobrovolného hlasovacího práva. Den voleb určuje prezident RF, jedná se dle ústavy o první neděli po uplynutí mandátu předcházející Dumy. Od oznámení data do skutečného termínu musí uběhnout lhůta minimálně 4 měsíců.

Hlavním faktorem v RF je ale role **prezidenta**, jeho nadřazenost ve vztahu k exekutivě – jedná se o přímé obsazování funkcí, s vazbami na ostatní instituce,

---

²¹ K nejvýznamnějším pravomocem dle ústavy Radě federace náleží: schvalování změn hranic mezi subjekty Ruské federace, schvalování nařízení prezidenta o vyhlášení válečného stavu a mimořádného stavu, rozhodování otázky možnosti užití Ozbrojených sil Ruské federace za hranicemi území Ruské federace, vyhlášení voleb prezidenta Ruské federace, zproštění z funkce prezidenta Ruské federace, jmenování do funkce soudců Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Vyššího arbitrážního soudu Ruské federace, jmenování a odvolání z funkce generálního prokurátora Ruské federace, jmenování a odvolání z funkce náměstka předsedy Účetní komory a poloviny jejích auditorů.

²² Do působnosti Státní dumy můžeme zařadit: dávání souhlasu prezidentovi Ruské federace ke jmenování předsedy vlády Ruské federace, řešení otázky důvěry vládě Ruské federace, jmenování a odvolání předsedy Centrální banky Ruské federace, jmenování a odvolání předsedy Účetní komory a poloviny složení jejích auditorů, jmenování a odvolávání Mluvčího občanských práv, vyhlášení amnestie (stejnou pravomoc má i prezident), podávání obžaloby proti prezidentovi Ruské federace na jeho zproštění z funkce, schvalování zákonů.

²³ Změnou zákona Ústavy z data 31. 12. 2008 se změnila délka funkčního období Dumy ze 4 na 5 let.

především vytváření tlaku na Státní dumu, nutno zmínit i prezidentovy kompetence v legislativním procesu.

Obvyklou klasifikaci a orientaci komplikuje uspořádání jednotlivých institucí, především pak skutečnost, že prezident ústavně není přímo hlavou exekutivy a že formálně hraje v systému nezanedbatelnou roli vláda a její předseda.

Tyto znaky formálně odpovídají charakteristice poloprezidentského systému, které však v ruské realitě odporuje skutečnost, že v praxi není fungování ruské vlády primárně závislé na parlamentní většině a že mocenský potenciál vlády a premiéra v ruském prostředí plyne spíše z blízkosti k prezidentské administrativě.

Ve skutečnosti postavení prezidenta vůči vládě je silné, a tak je vlastní typologizace ruského modelu závislá na metodologické preferenci: buď dáváme přednost formálnímu rozboru a pak se jedná spíše o poloprezidentský systém, nebo přihlížíme ke každodenní praxi a skutečné mocenské kapacitě jednotlivých institucí a v tomto případě se přesnějším jeví prezidentský režim. Dle Kubáta²⁴ státy, které si zvolily nějakou formu prezidentského režimu, se obyčejně stávají obětí návratu autoritarismu nebo přinejmenším destabilizace politického systému.

---

²⁴ KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie: Politika ve středovýchodní Evropě*. Praha: Dokořán, 2003. s. 43

1.2 Politický systém České republiky

V listopadu roku 1989 došlo na území Čech, Moravy, Slezska a Slovenska ke změně politického režimu, začala fáze, které se říká přechod k demokracii. Tehdejší Československo přijalo **parlamentní** verzi politického systému (viz příloha 1).

Během let 1990-92 probíhalo intenzivní vyjednávání politických reprezentací federace i obou republik o budoucnosti státoprávního uspořádání.

Základním principem českého politického systému je svobodný, dobrovolný vznik a volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítající násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.

Po vzniku České republiky 1. ledna 1993 navázal její volební i stranický systém na normy a instituce zaniklé česko-slovenské federace. Základní změny byly vtěleny do Ústavy, kterou přijala Česká národní rada 16. prosince 1992, a která nabyla účinnosti k 1. lednu 1993.

Tímto datem vzniká **Parlament České republiky**. Vedle **Poslanecké sněmovny** vznikl i v roce 1996 **Senát**²⁵. Ústava České republiky v čl. 18 v odstavci 1 určuje, že volby do Poslanecké sněmovny se konají podle zásad poměrného zastoupení a v odstavci 2, že volby do Senátu se konají podle zásad většinového systému.

Princip parlamentní zastupitelské demokracie, nedává příliš mnoho prostoru demokracii přímé²⁶.

---

²⁵ V tomto roce byl Senát poprvé zvolen. Poslanecká sněmovna neměla zájem přijmout zákon, podle kterého by byl Senát zvolen, jak uvádí VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2007. s. 254, jelikož ustanovení Senátu vykonávala Poslanecká sněmovna sama. Její nerozpustitelnost napomáhala stabilitě vlády Václava Klause.

²⁶ Politologický slovník (ADAMOVI, K., KRŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ J. *Politologický slovník*. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 39) nám uvádí heslo „přímá demokracie“ takto: Přímá demokracie je takový způsob organizace a fungování politického systému, který umožňuje všem lidem, kterým je v daný moment přiznáno právo účasti na státně politickém řízení, bezprostředně rozhodovat o zákonem stanovených záležitostech celospolečenského nebo regionálního charakteru; takovou formou vlády byla např. demokracie některých městských států v antickém Řecku; v soudobých

Výkonná moc je v duchu republikánského parlamentarismu rozdělena mezi prezidenta republiky, vládu, jednotlivá ministerstva a státní zastupitelstva.

Hlavou státu je **prezident**, který je volen na 5 let, a to nepřímo, na společném zasedání obou komor Parlamentu ČR. Jeho ústavní kompetence jsou odvozeny od skutečnosti, že se jedná o osobu s vysokou autoritou, má roli arbitra při konfliktech mezi nejvyššími státními orgány a některé další významné ústavní pravomoci.

---

politických systémech se prvky přímé demokracie vyskytují jen poskrovnu, nejčastější formou je referendum, plebiscit a volby.

2 Prezident

Instituce hlavy státu je pro současné demokracie charakteristická. Zpravidla se jedná o individuální hlavu státu, výjimku tvoří v Evropě jen San Marino (Kubát hovoří²⁷ o nejstarší republice San Marino, kde funguje republikánské zřízení už od roku 1253), Švýcarsko či Bosna a Hercegovina, kde v čele stojí kolektivní hlava státu.

Z pohledu instituce hlavy státu v současnosti koexistují dva základní typy demokratických politických systémů: **monarchie** a **republiky**. V monarchii hlavou státu bývá král, císař, sultán, emír či kníže. Do úřadu se monarchové dostávají zpravidla dědičně a po nástupu „na trůn“ funkci vykonávají doživotně.

Institut republik a jejich prezidentů, díky historickému vývoji, početně v současném světě převládá. V demokratických republikánských politických systémech je, na rozdíl od monarchií, jak uvedeno výše, hlava státu vždy volena, a to buď v přímých všeobecných volbách, nebo nepřímo - prostřednictvím zastupitelských orgánů nebo speciálních kolegií volitelů.

Vývojově starším státním zřízením je monarchie, hlavou státu byl zpravidla král, který disponoval řadou pravomocí a využíval různých privilegií. Jakkoli se v čase jeho postavení měnilo, jeho hlavní funkcí bylo vedení armády, udržování vnitřní hranice státu, zabezpečení zahraničních politických vztahů – získání či udržení míru. K tomu, aby státní útvar fungoval, bylo zapotřebí vydávat nařízení, dekrety, příkazy, zákony, tj. normy upravující chování dotčených subjektů. Tyto zpočátku vydával osobně. Časem se monarcha stal vedoucím elementem shromáždění, které o zákonech a nařízeních rozhodovalo, pak dohlížel na jejich prosazování a výběr daní. Zákonitě nastala situace, kdy z nejrůznějších důvodů mělo či mohlo dojít k okleštění panovnické moci. Ke změně tradičního mocenského postavení panovníka docházelo se vznikem písemných ústavních dokumentů.

---

²⁷ Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 9, 2000. KUBÁT, M. *Hlava státu v demokracii – jak volit prezidenta v ČR a jinde*. s. 6-9, s. 6

Volené prezidenty můžeme v jistém smyslu považovat za pokračovatele dědičných panovníků. Postavení i pravomoci obou jsou shodně stanoveny ústavou, ale jejich funkce jsou definovány různým způsobem. Prezidenti už nejsou „posvátní“, jak uvádí Coakley²⁸, ale mohou být „nezodpovědní“, (ve smyslu odpovědnosti nějaké instituci).

Důležitou charakteristikou funkce prezidenta je délka jeho funkčního období, možnost a dovolený počet znovuzvolení a popřípadě podmínky tohoto znovuzvolení. Prezident je volen na pevně stanovené volební období, s délkou 4-8 let. Téměř ve všech případech pro prezidentské kandidáty platí věkové omezení se spodní hranicí zpravidla 35 let. Naproti tomu monarchům při vstupu do úřadu bývá zpravidla 18 let, často i méně.

Prezident je nadstranický, usiluje o výraznější spojení s lidem²⁹ o jeho podporu a spolupráci v boji proti „nespokojeným a zbytečným institucím“.

---

²⁸ Politologická revue: diskuse – zprávy – recenze. Praha: Česká společnost pro politické vědy. Ročník IV, č. 1, 1998. COAKLEY, J. *Úloha hlavy státu v současné politice*. s. 26-42, s. 39

²⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických systémů*. Praha: Portál. 2. vydání, 2007. s. 76

2.1 Prezident, jeho role a pravomoci v Ruské federaci

Prezident je nejvýznamnějším aktérem ruského politického systému, jeho velké pravomoci, které jsou odrazem okolností vzniku ústavního rámce země, reflektují tradici ruské státnosti, která je založena na personifikovaném způsobu reprezentace a efektivní vládě.

Instituce ruského prezidenta částečně navazuje na souboje o post předsedy Nejvyššího sovětu RSFSR v květnu 1990, respektive v červnu 1991, znamenající nástup nových elit. Praxe ukázala, že ruský prezident nebude mít jen reprezentativní funkci.

Podstatnou část zdrojů exkluzivního postavení prezidenta RF v politickém systému je tak nutno hledat v Jelcinově postupu v první polovině 90. let. Boris Nikolajevič Jelcin uspěl nejprve proti „sovětskému prezidentství“ Michaila Gorbačova, hovoří se též o „ruském medvědovi“, který vyhrál nad gorbymánii³⁰. Následovalo vítězství i proti bývalému předsedovi Rady ministrů SSSR Nikolaji I. Ryžkovovi.

Za počátek ruského (polo)prezidencialismu je možné považovat už léta 1992-1993. Jednalo se o střet Borise Jelcina s parlamentem, v němž neváhal pro konečné prosazení své vůle přistoupit k užití nestandardních metod včetně aktivizace veřejnosti a použití ozbrojených složek.

„Pro leckoho z mého okolí byl můj úmysl nastěhovat se do Kremlu dost nečekaný. Státním symbolem Ruska by se mohl stát navždy Bílý dům³¹, který jsme bránili. Říkalo se také, že by se Kreml měl stát chráněnou historickou kulturní památkou. Jenomže Kreml je také nesmírně důležitý státní objekt, na nějž se váže

---

³⁰ Kolektiv autorů. *Jelcinova epocha 1988-2000, Od Gorbačova k Putinovi – obrazy z moderních dějin Ruska*. Praha: Euromedia Group k. s. – Knižní klub, 2003. s. 289

³¹ „Bílý dům“ – budova známá původně jako Dům sovětů. Kdysi sloužila jako sídlo vlády RSFSR, později byla sídlem Nejvyššího sovětu RSFSR. Pro její zářivou bělost ji nazvala ruská pravicová média po washingtonském vzoru Bílým domem. V říjnu 1993 dobývána z rozkazu prezidenta Jelcina vojskem.

obrana země a systém operativního řízení, sem přicházejí šifry z celého světa a zde je do nejjemnějších nuancí vypracován bezpečnostní systém.

*Vyhnat někoho z Kremlu, k tomu by bylo zapotřebí nejméně nového Státního výboru pro výjimečný stav. Kreml je symbol stability, trvání a pevnosti politické linie. A jsou-li touto linií reformy, budou reformy mou státní linií. To jsem tímto krokem dal na srozuměnou svým protivníkům.*³²

Jelcin svůj politický vrchol zažil při destrukci systému SSSR. Je však považován za muže, který nejen realizoval pád komunismu, ale také nasměroval Rusko k vnitřně konfliktnímu uspořádání.

Význam funkce prezidenta je formalizován tím, že je podobně jako ve francouzské ústavě 5. republiky upraven na prvním místě před ostatními státními orgány ve 4. hlavě ústavy. Zde je, dle Koudelky³³, charakterizován jako hlava státu, garant ústavy, práv a svobod člověka a občana.

Ústava kodifikuje postavení ruského prezidenta v čl. 80-93 takto:

Prezident je volen na dobu šesti let³⁴, došlo ke změně z původních pěti³⁵ a čtyř let³⁶, na základě obecného, všeobecného, přímého volebního práva tajným hlasováním občany Ruské federace. Může jím být zvolen občan Ruské federace, který dosáhl věku 35 let³⁷ a trvale žije na území Ruské federace alespoň 10 let. Jeden a týž člověk může vykonávat tuto funkci nejvýše dvakrát po sobě.

---

³² ADRIJANOV, V., ČERŇAK, A. *Car hraje prezidenta, kniha druhá 1992-1996*. Brno: OREGO, 2000. s. 8 – jeden z mnoha výroků Jelcina na výhru proti odpůrcům.

³³ KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. *Ústavní systém Ruské federace. Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 10

³⁴ Dle nové změny Ústavy Ruské federace zákonem přijatým 31. 12. 2008.

³⁵ ШАХРАЙ, С. М. и коллектив. *Конституция Российской Федерации: энциклопедический словарь*. Москва: Научное издательство "Большая российская энциклопедия, 1995. s. 183

³⁶ V původním znění Ústavy Ruské federace z roku 1993 najdeme dobu prezidentského úřadu 4 roky.

³⁷ V minulé ústavě byla stanovena i horní hranice pro nástup do úřadu – 65 let, což v nové nenajdeme.

Prezident se ujímá funkce složením slibu za přítomnosti členů Rady federace, zástupců Státní dumy a soudců Ústavního soudu Ruské federace v zasedací síni parlamentu. Slib zní takto: „*Slibuji, že při realizaci pravomocí prezidenta Ruské federace budu respektovat a chránit práva a svobody člověka a občana, zachovávat a chránit Ústavu Ruské federace, hájit suverenitu a nezávislost, bezpečnost a celistvost státu, věrně sloužit národu*“.³⁸

Prezident setrvává ve funkci do složení přísahy nově zvoleného prezidenta. Pokud přeruší plnění svých povinností např. ze zdravotních důvodů, musí se do 3 měsíců od přerušení konat nové volby. Ve všech případech, kdy nevykonává svou funkci, je zastupován předsedou vlády Ruské federace, ten však nemůže rozpustit Státní dumu, vyhlásit referendum a iniciovat revizi ústavy.

Funkčně je hlavou státu, jeho reprezentantem uvnitř země i v zahraničí, garantem Ústavy a dodržování lidských a občanských práv a svobod.

Kompetenčně mj. řeší spory mezi orgány federace a jejich subjektů, přijímá opatření na ochranu suverenity a nezávislosti země, určuje a uskutečňuje základní orientaci vnitřní a zahraniční politiky, vybírá předsedu vlády, plní povinnosti vrchního velitele ozbrojených sil včetně schvalování vojenské doktríny a vyhlášení válečného a mimořádného stavu, o němž však neprodleně podá zprávu Radě federace a Státní dumě. Mezi jeho další oprávnění náleží např. poskytování politického azylu, udělování státních vyznamenání, udělování čestných titulů Ruské federace, vyšších vojenských a vyšších speciálních hodností a milostí.

Na návrh předsedy vlády Ruské federace jmenuje a odvolává náměstky předsedy vlády a federální ministry. Má právo předsedat zasedání vlády, přijímá demisi vlády.

---

³⁸ V originále zní: „*Клянусь при осуществлении полномочий Президента РФ уважать и охранять права и свободы человека и гражданина, соблюдать и защищать Конституцию Российской Федерации, защищать суверенитет и независимость, безопасность и целостность государства, верно служить народу*“.

Iniciativně předkládá Radě federace návrhy na kandidáty na jmenování a odvolání soudců Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Vyššího arbitrážního soudu a navrhuje jmenování a odvolání generálního prokurátora Ruské federace. Dumě předkládá návrh na jmenování i odvolání předsedy Centrální banky, formuje prezidentskou administrativu a Radu bezpečnosti (tu vede), orgán odpovědný za vojensko-bezpečnostní aspekty řízení země, formuje administrativu, jmenuje a odvolává diplomatické zástupce a vyšší velitele ozbrojených sil. Prezident pozastavuje platnost aktů orgánů výkonné moci subjektů Ruské federace v případech, kdy odporují ústavě Ruské federace, federálním zákonům, mezinárodním smlouvám Ruské federace nebo porušují práva a svobody člověka a občana a to až do vyřešení této otázky příslušným soudem.

Prezident vede zahraniční politiku, vede jednání a podepisuje mezinárodní smlouvy a ratifikuje je, přijímá a pověřuje diplomatické zástupce. Také vyhlašuje volby do Státní dumy, může rozpustit Dumu, vyhlašuje referendum, má zákonodárnou iniciativu a právo pozdržovacího veta, podepisuje a vyhlašuje federální zákony. Obrací se k Federálnímu shromáždění s každoroční zprávou o situaci země a o základních opatřeních vnitřní a zahraniční politiky státu.

Vztahově především má silnou pozici vůči Dumě, která schvaluje jím vybrané kandidáty na předsedu vlády. Spor s ní o kandidáta na post předsedy vlády může vygradovat až k trojímu nesouhlasu Dumy, po němž automaticky následuje její rozpuštění a vypsání nových voleb, přičemž sporný adept se ujímá funkce. Druhým silovým momentem je právo prezidentské arbitráže, která nastupuje při žádosti vlády o vyslovení nedůvěry Dumou při odmítnutí vyjádření důvěry, o kterou Dumu požádal předseda vlády, prezident buď a) do 7 dnů přijme demisi vlády, nebo b) rozpustí Dumu a vyhlásí nové volby. Odlišná procedura nastupuje v případě, jestliže je vládě vyslovena nedůvěra přímo Dumou: pak prezident může přijmout demisi vlády, či s rozhodnutím Dumy nesouhlasit. Jestliže Duma opětovně během 3 měsíců trvá na nedůvěře vládě, prezident je nucen se rozhodnout, zda přijme demisi vlády, či rozpustí Dumu.

Podle čl. 85 ústavy se ruský prezident podílí na řešení sporů mezi státy a federací. Ústava mu svěřuje též právo vydávat dekrety a nařízení, platné na celém území federace. Tyto dekrety nesmějí však odporovat ústavě a zákonům (čl. 90 ústavy). Dekret o výjimečném stavu lze vyhlásit jen se souhlasem Rady federace.

Podle čl. 91 ústavy je prezident nedotknutelný. Čl. 93 pak upravuje jeho sesaditelnost. Může být zbaven funkce na základě návrhu alespoň jedné třetiny poslanců Státní dumy (v průběhu procesu odpovědnosti prezidenta navíc nelze Dumu rozpustit), která jej žaluje z velezrady či jiného těžkého trestného činu (o vině prezidenta, resp. o kvalifikaci trestného činu rozhoduje Nejvyšší soud), a za souhlasu nutné dvoutřetinové většiny v Radě federace. Fakticky bylo nastartování tohoto procesu diskutováno pouze v létě 1998 v souvislosti s pádem vlády S. Kirijenka a v létě 1999 před parlamentními volbami. Následný kompromis přitom dokazuje, že si byl B. Jelcin této slabiny vědom, jak se zmiňuje Kubát³⁹.

V této kapitole bych měla zmínit ještě významné pomocníky prezidenta – **Administrativu prezidenta Ruské federace**⁴⁰, zabezpečující chod prezidentské kanceláře. Každý prezident se obklopil lidmi ze svého dřívějšího působiště. Ať už Jelcin lidmi ze Sverdlovska, z působení na min. stavebnictví a v moskevském městském výboru strany, či Putin lidmi z petrohradského působení v politice. Je ovšem nutné podotknout, že Jelcin měl kolem sebe lidi zaměřené na ekonomiku, politiku, či právo, u Putina se uvádí, že každý čtvrtý byl voják, tzv. „silovik“⁴¹.

Neformální uskupení blízkých prezidentských poradců se po roce 1993 nazývalo „prezidentský klub“, po volbách v roce 1996 ještě posílilo – vzniká legendární *Semibankirščina* (Velká sedmička). Pro prezidentský klub se později ujal název „Rodina“, ze které vzešel i V. Putin. Rodina zahrnovala jak příslušníky rodiny skutečné, tak i členy postupně se rodícího mocenského klanu.

---

³⁹ KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie: Politika ve středovýchodní Evropě*. Praha: Dokořán, 2003. s. 334

⁴⁰ V originále „Администрация Президента РФ (АП)“.

⁴¹ ИСАЕВ, Б. А., БАРАНОВ, Н. А. *Политические отношения и политический процесс в современной России*. Учебное пособие. СПб: Питер, 2009. s. 72

Prezidentská podpora se neobešla též bez vlivných oligarchů⁴², kteří významně peněžně podporovali jak prezidentské kampaně, tak i některé projekty v okolí prezidenta (televizní stanice, ropné společnosti aj).

Tabulka prezidentů RF								
Prezidenti:	Narozen:	Zemřel:	Prezidentem:		Ve věku: od...do	Délka úřadu:	Ukončení úřadu:	
			od...	do...				
1	Boris Jelcin	1. 2. 1931	23. 4. 2007	10. 7. 1991	9. 8. 1996	60-65 let		
	Boris Jelcin			9. 8. 1996	31. 12. 1999	65-68 let	3 roky a 4 měsíce	abdikace
2	Vladimir Putin	7. 10. 1952		31. 12. 1999	7. 5. 2000	47 let	5 měsíců	zvolení řádným prezidentem
	Vladimir Putin			7. 5. 2000	14. 3. 2004	47-51 let	4 roky	uplynutí volebního období
	Vladimir Putin			14. 3. 2004	7. 5. 2008	51-55 let	4 roky	uplynutí volebního období
3	Dmitrij Medveděv	14. 9. 1965		7. 5. 2008		42 let		

Tabulka č. 1⁴³

⁴² Jak víme, „oligarchie“ byla jednou z forem vlády ve starověkých státech, znamenala vládu jedné skupiny lidí, privilegované menšiny, zejména se jednalo o majetné.

⁴³ Inspirace tabulkou č. 2 (viz níže), doplněna informacemi z www.kremlin.ru, zajímavý je postupně se snižující věk nastupujícího prezidenta.

2.2 Prezident v České republice

Prezident republiky má v politickém systému zcela mimořádné postavení, je to dáno celou řadou faktorů, z nichž nejvýznamnější souvisejí s tradičním pohledem na prezidenta republiky spíše jako na nositele autority než moci, stojícího nad partikulárními politickými stranami, resp. dílčími zájmy, zakladatelem této tradice je sice první prezident T. G. Masaryk, vydatně však čerpal z předchozího monarchistického pojetí hlavy státu, které se v našem případě koncentrovalo v osobě císaře Františka Josefa I. Výjimečnost své osoby ukázal Masaryk nejen počtem možných zvolení, výběrem svého nástupce i velkou politickou mocí.

Nutností symbolického opuštění ryze stranického „profánního světa“ osobou prezidenta si byli také vědomi po nástupu k moci vůdčí představitelé Komunistické strany Československa. O tom svědčí například přesun sídla na Hrad, vytištění portrétů na poštovní známky, dodání obrazů do školních učeben a úředních místností.

Prezident nemá v české ústavě „svoji“ hlavu, ústava se věnuje základní participaci moci, na první pohled je úprava jeho funkce koncipována jako součást výkonné moci (třetí hlava ústavy), jejímuž druhému ústavnímu článku, vládě, přísluší z funkcí výkonné moci vše, co podle ústavních či běžných zákonů nepřísluší prezidentu republiky.

Pětileté funkční období začíná v den složení slibu⁴⁴, k čemuž dochází na další společné schůzi obou komor. Slib podle čl. 59 odst. 2 zní: *„Slibuji věrnost České republice. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí“*.

Za existence Československa prezidenti republiky skládali svůj slib v den volby. Od r. 1993 jsou volba prezidenta republiky a slib nového prezidenta časově odděleny⁴⁵. Pětileté funkční období prezidenta je delší než volební období

---

⁴⁴ nikoli tedy volbou

⁴⁵ NOLČ, J. *Ústava České republiky v otázkách a odpovědích*. Brno: Computer Press, 2004. s. 84

Poslanecké sněmovny⁴⁶. Je tím zajištěno, aby i v tomto směru byl prezident na ní nezávislý.

Prezident nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou. V ústavě z r. 1920 byla praxe poněkud jiná, bylo zde výslovně řečeno, že toto ustanovení se nevztahuje na prvního prezidenta republiky, T. G. Masaryka, v ústavě z r. 1948 byla obdobná klauzule ve vztahu k druhému prezidentu republiky – Edvardu Benešovi. T. G. Masaryk byl zvolen čtyřikrát, E. Beneš třikrát a Václav Havel čtyřikrát⁴⁷. Může však kandidovat znovu, byl-li v mezidobí zvolen někdo jiný prezidentem republiky, byť by úřad nevykonával celé období.

Období je ukončeno buď řádně uplynutím času, anebo předčasně vzdáním se úřadu, smrtí, ztrátou volitelnosti (přestal být občanem ČR, ztratil způsobilost k právním úkonům) či rozhodnutím Ústavního soudu o tom, že prezident republiky spáchal velezradu, pokud za to byl podle čl. 65 Ústavy ČR žalován Senátem na návrh nejméně jedné třetiny senátorů.

Prezident se může vzdát svého úřadu do rukou předsedy poslanecké sněmovny (čl. 61 ústavy). NOLČ⁴⁸ uvádí dále uvedený seznam prezidentů, kteří podali demisi, zároveň zmiňuje trochu jiný příklad gen. Ludvíka Svobody, který demisi nepodal, údajně odmítl odstoupit i přes nepříznivý zdravotní stav. Situace byla vyřešena novelou ústavy, která umožnila zvolit nového prezidenta republiky, pokud stávající prezident nebyl způsobilý déle než rok vykonávat svůj úřad.

- T. G. Masaryk 14. prosince 1935
- Edvard Beneš 5. října 1938 a 7. června 1948
- Antonín Novotný 22. března 1968
- Gustáv Husák 10. prosince 1989
- Václav Havel 17. července 1992 s účinností od 20. července 1992

---

⁴⁶ Které je stanoveno na 4 roky.

⁴⁷ 2x za ČSFR, 2x za ČR

⁴⁸ NOLČ, J. *Ústava České republiky v otázkách a odpovědích*. Brno: Computer Press, 2004. s. 85

Prezident dle Ústavy ze své funkce není nikomu odpovědný⁴⁹, tomu také odpovídá faktická neodvolatelnost, s výjimkou stíhání pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu.

Hloušek podtrhuje⁵⁰, že ústava nezná termín politicky neutrální prezident. Prezidentem může být člen politické strany a prezident je politickým činitelem.

Není šéfem exekutivy nebo vůdcem parlamentní většiny, pouze nepřímo voleným ústavním činitelem s velmi specifickým postavením a posláním, toto postavení je odvozeno jednak z dikce Ústavy, jednak z historické tradice.

K důležitým pravomocem prezidenta patří jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády, jakož i celé vlády, svolávání PS, rozpouštění PS, jmenování soudců Ústavního soudu se souhlasem Senátu, jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu na návrh PS, jmenování členů Bankovní rady České národní banky, jmenování rektorů a profesorů veřejných vysokých škol, jmenování náčelníka Generálního štábu Armády ČR, jakož i rozsáhlá pravomoc v oblasti udělování milostí, resp. zastavování trestního řízení.

Prezident má právo vrátit přijatý zákon (s výjimkou ústavního) s odůvodněním do 15 dnů ode dne, kdy mu byl postoupen. O vráceném návrhu hlasuje PS znovu, pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu souhlasem nadpoloviční většiny všech poslanců, zákon se vyhlásí, jinak platí, že není přijat.

Zastupuje stát navenek, sjednává, ratifikuje mezinárodní smlouvy, podepisuje zákony, vykonává funkci vrchního velitele ozbrojených sil, vyhlašuje volby do PS a Senátu, vyhlašuje referendum, jmenuje soudce, uděluje amnestii apod. – poslední jmenovaná rozhodnutí prezidenta republiky vyžadují ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

---

⁴⁹ což bylo obdobně uvedeno v ústavách 1920 a 1948

⁵⁰ HLOUŠEK, V., ŠIMÍČEK, V. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2004. s. 73

Prezident má též právo se zúčastnit zasedání obou komor Parlamentu ČR, jejich výborů a komisí, udělí se mu slovo, kdykoli o to požádá. Má též právo se zúčastnit schůzí vlády, vyžádat si od ní a jejich členů zprávy a projednávat s vládou nebo jejími členy otázky, patřící do jejich působnosti.

S funkcí prezidenta republiky jako hlavy státu jsou spojeny i další, které nejsou uvedeny v čl. 62, 63 a 64 ústavy, ale mají charakter spíše ceremoniální, vytvořený tradicí a dotvářejí postavení prezidenta i jako symbolu státu. V parlamentní republice jsou ceremoniální funkce prezidenta charakteristické⁵¹.

Ústava nezná jeho dovolenou, nemoc ani jinou dočasnou překážku osobní povahy při výkonu funkce prezidenta republiky, chybí-li usnesení obou komor Parlamentu podle čl. 66.

Prezident republiky má právo užívat speciální státní vlajky (čl. 14) dříve nazvanou standartou. Její vzhled je upraven zákonem č. 3/1993 Sb. Spojení vlajky prezidenta kdekoli s jeho pobytem vyjadřuje, že úřad hlavy státu trvá po celou dobu, nikoli jen při různých aktech spojených s funkcí hlavy státu. Nemůže tedy vystupovat ve veřejných záležitostech jako soukromá osoba. Prezident užívá taktéž i státní znak a státní pečeť.

Šimíček⁵² dělí pravomoci prezidenta ČR do několika skupin, a to:

- reprezentační – zejména pravomoci dle čl. 63 ústavy (zastupuje stát navenek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil, přijímá, pověřuje a odvolává vyslance, vyhlašuje parlamentní volby, jmenuje a povyšuje generály, propůjčuje a uděluje státní vyznamenání a jmenuje soudce), dále pak některé pravomoci podle čl. 62 ústavy (svolává zasedání Poslanecké sněmovny,

---

⁵¹ PAVLÍČEK, V., HŘEBEK, J. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář, 1. Díl, Ústavní systém*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, 1998. s. 207

⁵² ŠIMÍČEK, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. s. 28

podepisuje zákony) a pravomoci plynoucí ze zákonů (především jmenování profesorů a rektorů vysokých škol)

- moderační – především pravomoci prezidenta republiky jmenovat a odvolávat členy vlády a přijímat jejich demise a dále pravomoc v ústavou stanovených případech rozpustit Poslaneckou sněmovnu
- garanční – pravomoci hlavy státu vracet zákony a podávat návrh na zrušení zákonů Ústavnímu soudu, udělovat milost
- vyvažovací – jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ, jmenování členů Bankovní rady ČNB, jmenování soudce Ústavního soudu a obecných soudů.

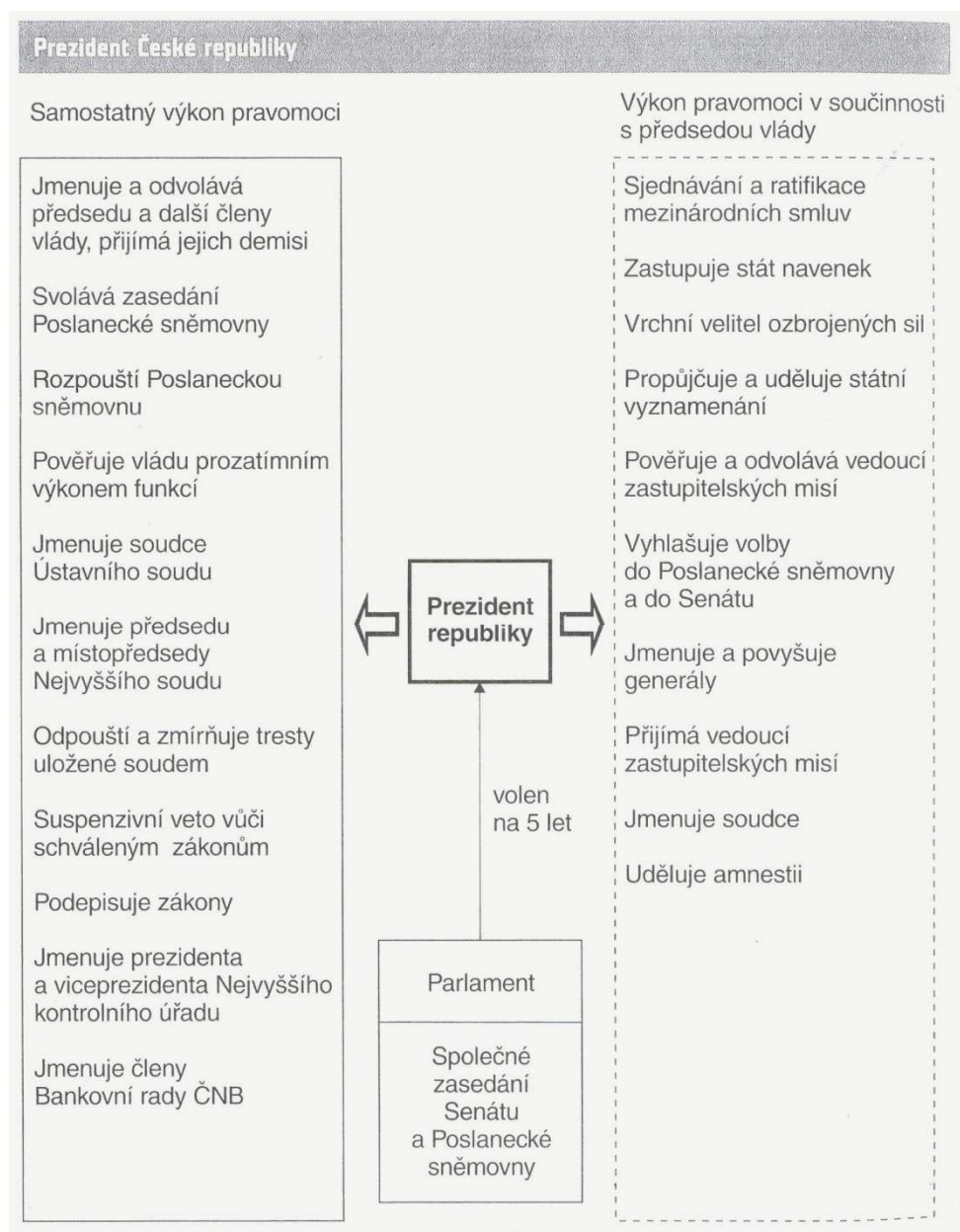
V této souvislosti můžeme hovořit o zvláštním typu charismatu prezidentské funkce. Prezident republiky sídlí na královském hradě, má vlastní standartu a vojenskou stráž, při slavnostních příležitostech je jeho příchod ohlašován fanfárou z „Libuše“, podobizna státu zdobí školní třídy i reprezentativní prostory.

Vztah prezidenta republiky a vlády: prezident není omezen ve výběru předsedy vlády, ale a) šanci sestavit vládu úspěšnou při hlasování o důvěře ve sněmovně, b) jde o oprávnění předsedy sněmovny navrhnout předsedu vlády v případě, že prezidentem republiky jmenovaná vláda podvkrát neuspěla v hlasování o důvěře (čl. 68 odst. 4 Ústavy ČR); ve srovnání s předsedou vlády má prezident při jmenování vlády podstatně slabší roli, vládu sestavuje designovaný předseda vlády, prezident může vetovat, nemůže však nikoho doplňovat; člen vlády je prezidentem odvolán na základě návrhu předsedy vlády (čl. 74 Ústavy ČR).

Vztah prezidenta republiky a parlamentu: volba, svolávání; sněmovna může vládu snadno odstranit, vláda však sněmovnu nikoli, nemůže vynucovat podporu předčasných voleb atd.

Diskuse o změnách: několikrát předmětem návrhů, obvykle v podobě přímé změny ústavy – pouze získal informační oprávnění vůči Bezpečnostní radě státu (ústavní zákon o bezpečnosti Českém republiky) a stal se vyhlášovatelem referenda o přistoupení ČR k EU (ústavní zákon č. 515/2002 Sb.), kromě toho jej v reakci na

přijetí tzv. euronovely zařadila prováděcí novela zákona o Ústavním soudu mezi potenciální iniciátory řízení o předběžné kontrole ústavnosti mezinárodních smluv.

Obrázek č. 1⁵³

Pro čestnou a bezpečnostní službu byl u prezidenta republiky zřízen zvláštní ozbrojený útvar – Hradní stráž. Orgánem, který obstarává věci spojené s výkonem pravomocí prezidenta republiky stanovených ústavou, ústavní zákony a veřejnou činností prezidenta republiky, je **Kancelář prezidenta republiky**. Její úkoly jsou

⁵³ VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky: historie a současnost. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2007. s. 268

stanoveny zákonem č. 114/1993 Sb., o Kanceláři prezidenta republiky (viz příloha 2).

ČR měla za dobu své existence dva prezidenty, koncem ledna 1993 byl zvolen Václav Havel, poslední československý prezident. Pozice prezidenta nebyla zpočátku stabilizována, hledal konkrétní obory své působnosti a účinné prostředky výkonu svých pravomocí. Nespokojil se však s čistě reprezentativní povahou své funkce⁵⁴. Nástupcem Václava Havla se stal v březnu 2003 bývalý předseda vlády a předseda ODS Václav Klaus. Jeho volební období vyprší v březnu roku 2013.

		Tabulka prezidentů ČR					
Prezidenti:	Narozen:	Prezidentem:		Ve věku:	Délka úřadu:	Ukončení úřadu:	
		od...	do...				od...do
1	Václav Havel	6. 10. 1936	29. 12. 1989	20. 7. 1992	53-56 let	2 roky 7 měsíců	demise
	Václav Havel		2. 2. 1993	2. 2. 2003	56-66 let	10 let	uplynutí volebního období
2	Václav Klaus	19. 6. 1941	7. 3. 2003	7. 3. 2008	61-66 let	5 let	uplynutí volebního období
	Václav Klaus		7. 3. 2008		66 let		

Tabulka č. 2⁵⁵

⁵⁴ VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky: historie a současnost. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2007. s. 267

⁵⁵ Inspirace chronologickými tabulkami:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_prezident%C5%AF_%C4%8Ceska,

http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_p%C5%99edstavitel%C5%AF_%C4%8Desk%C3%A9ho_st%C3%A1tu, doplněna informacemi z <http://www.hrad.cz/cs/> o životních datech prezidentů.

2.3 Srovnání postavení, role a pravomocí prezidentů obou zemí⁵⁶

Postavení:

Jak hlava státu Ruské federace, tak i prezident České republiky mají **mimořádné** postavení, i když rozdílné, které je dáno historicky.

Vývoj prezidentské funkce v pojetí české parlamentní demokracie má blíže k monarchismu než k republikánství⁵⁷, což je odvozeno od postavení hlavy státu za Rakouska-Uherska. Císař byl posvátný, nikomu odpovědný – což je de facto dnešní hlava státu také. Pravomoci prezidenta i jeho vliv ještě umocnila autorita prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. V totalitním Československu najdeme zachování silného mandátu prezidenta také, třebaže spojeného s vedoucí úlohou v Komunistické straně.

Ještě silnější postavení hlavy státu najdeme v ruské historii, všemocný absolutistický car, veliké území ruské říše, institut samoděržaví, to celé se nám promítá do pohledu na hlavu státu. Ruská revoluce v roce 1917 svrhla cara, aby nastolila „nového“. Post diktátora jen prodloužil vládu carismu. Stejně jako v České republice **Komunistická strana** měla vedoucí úlohu a její vrchní představitelé měli v rukou státní moc.

---

⁵⁶ V této kapitole jsem čerpala z:

- ТОПОРНИН, Б. Н., БАТУРИН, Ю. М., Р. Г. ОРЕХОВ (eds.) *Конституция Российской Федерации. Коментарий*. Москва: Юридическая литература, 1994. s. 397-435
- KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. *Ústavní systém Ruské federace. Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.
- PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář, 1. Díl, Ústavní systém*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, 1998. s. 205-245
- www.kremlin.ru

⁵⁷ Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 7, 2000. VANÍČEK, J. *Prezident a parlamentní demokracie*. s. 21-22, s. 21

Po revolucích a pádu komunismu v obou zemích se staví do čela obou zemí dvě velké osobnosti, u nás bývalý disident Václav Havel, v Rusku Boris Jelcin, který přispívá k rozpadu Sovětského svazu, zakazuje Komunistickou stranu⁵⁸ a země se ústavou přijatou z jeho iniciativy řadí mezi **poloprezidencialismy**. Havel možná chtěl usilovat o něco podobného, ale prostor pro tak zásadní změny neměl a Česká republika se zařadila mezi **parlamentní** demokracie.

Podobizny prezidentů obou zemí se dostaly na poštovní známky. Jejich fotografie a obrazy najdeme ve všech úředních místnostech, na úřadech i ve školách. Snad jen obraz či plakát českého prezidenta nekoupíte v každém knihkupectví jako v Rusku.

Sídlo:

Oba prezidenti **sídlí** v hlavních městech **na hradech**, které v minulosti obývali jejich panovníci⁵⁹.

Sídlo ruského prezidenta bychom našli v Moskvě v **Moskevském kremlu** ve Velkém Kremelském paláci. Faktické sídlo však má ruský prezident ve vile kousek za městem, v místě zvaném Novo-Ogaryovo. Moskevský kreml je jedna velká pevnost, ve které najdeme plno významných budov a paláců. Za mohutnými hradbami z pálených cihel se nacházejí i nejvýznamnější ruské kostely.

Pražský hrad, jako sídlo českých panovníků, datujeme od konce 9. století. Svou rozlohou patří mezi největší hradní komplexy na světě. V areálu též najdeme soubor paláců a církevních staveb. Letní sídlo, kde prezident přijímá i návštěvy, se nachází v Lánech.

Symboly prezidenta:

Prezidenti obou zemí užívají **standartu**⁶⁰ prezidenta republiky.

---

⁵⁸ Zakazuje Komunistickou stranu RSFSR, následoval i zákaz KSSS – CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008. s. 382

⁵⁹ V ruské historii máme hlavní města dvě. Ruský car měl jako sídelní město v letech 1712-1917 Petrohrad. Do jeho vybudování a po revoluci jako sídelní město byla zvolena Moskva.

Česká standarta prezidenta republiky vznikla spolu s vznikem ČSR kolem roku 1918 nejen jako symbol prezidenta, ale jako jeden ze symbolů celého státu. Vyjadřuje jakousi pomyslnou nadřazenost prezidentova úřadu nad ostatními státními institucemi a orgány. Právo využívat standartu má pouze a výhradně prezident republiky, většinou ji využívá pro označení svého sídla, užívá se i při tiskových konferencích a bývá jí opatřena i prezidentská limuzína. Jde o čtvercovou standartu se stejným poměrem stran, uprostřed je umístěn velký státní znak a okolo jsou lipové květy a pod znakem na šerpě nápis „Pravda vítězí“. Lemována je trojúhelníkovými symboly v národních barvách.

Obrázek č. 2

Standarta prezidenta České republiky

Kromě vlajky český prezident opatruje **státní pečeť**, jeden ze státních symbolů České republiky, kterou používá se zvláště při významných událostech, jako je stvrzení mezinárodních smluv nebo vydání pověřovacích listin diplomatickým zástupcům.

Standarta prezidenta Ruské federace je určena výnosem prezidenta Jelcina č. 139 z 15. února 1994 „O standartě (vlajce) prezidenta Ruské federace“. V centru vlajka je vyobrazen státní znak Ruské federace. Čtvercové plátno se skládá ze tří různě velikých horizontálních pásů, jedná se o barvy státní vlajky RF. Plátno je olemováno zlatým sametem. Na násadě standarty se upíná stříbrná skoba s vyrytým příjmením, jménem a jménem po otci prezidenta RF a datem jeho pobývání v úřadu. Násada je ozdobena kovovým hrotem ve tvaru kopí. Ruská

---

⁶⁰ V ruštině se užívá slovo „штандарт“ (standarta) nebo „флаг“ (vlajka).

standarta se stejně jako česká používá při transferech prezidenta republiky či označení pobytu prezidenta.

Mezi další symboly prezidenta patří **znak prezidenta Ruské federace**. Jedná se o státní vyznamenání, symbolická kopie řádu I. stupně za zásluhy za vlast. Je vystaven spolu s ostatními vyznamenáními ve Velkém Kremelském paláci.

Nesmíme zapomenout na speciální **exemplář Ústavy RF roku 1993**, který nechal vyrobit Boris Jelcin. Exemplář byl vyhotoven v kožené červené vazbě se stříbrným znakem RF, je uložen v knihovně prezidenta, a právě na ní skládá prezident přísahu o vstupu do úřadu. Dnes už má jen tradiční funkci.

Obrázek č. 3

Standarta prezidenta Ruské federace

„Lidé okolo prezidenta“ – nejbližší spolupracovníci:

Úlohu jakéhosi sekretariátu v České republice plní **Kancelář prezidenta republiky**, v Ruské federaci je tím orgánem **Administrativa prezidenta Ruské federace**.

Místo v ústavě:

Funkce prezidenta Ruské federace upravuje **zvláštní hlava**, a to čtvrtá. Dále je jeho postavení popisováno v článcích 80-93 Ústavy Ruské federace.

Naopak úprava týkající se prezidenta České republiky svoji hlavu **nemá**, je součástí hlavy třetí – úpravy moci výkonné, kde jsou mu věnovány články 54-66 Ústavy České republiky, tedy o jeden **článek míň** než prezidentovi Ruské federace.

Délka úřadu:

Ústava Ruské federace z roku 1993 oproti minulé ústavě zkracuje dobu vykonávání postu prezidenta na dobu 4 let z původních 5. Avšak zákon o změně Ústavy RF (viz příloha č. 4) od příštích prezidentských voleb prodlužuje mandát prezidenta Ruské federace na dobu **6 let**. V České republice prezident zastává úřad **5 let**. Oba prezidenti jsou voleni na **období** o jeden rok **delší** než dolní komory parlamentů. Ani jeden z prezidentů **nemůže** být zvolen více než dvakrát za sebou.

Volitelnost prezidenta:

Prezidentem Ruské federace se může stát občan Ruské federace ne mladší **35 let** a trvale žijící na území RF **alespoň 10 let**, tím je myšleno nepřetržitě 10 let⁶¹. V Ústavě České republiky je uvedeno, že prezidentem může být zvolený občan, který je volitelný do Senátu. Tzn., že může být zvolen **každý** občan České republiky (není zde tedy uvedena doba pobytu), který má právo volit a dosáhl věku **40 let**.

Volba prezidenta:

Český prezident je volen Parlamentem na společné schůzi obou komor, a to **nepřímo**. Naopak ruský prezident je volen **přímo**, a to všeobecným, rovným a **tajným** hlasováním všemi občany RF, kteří dosáhli věku 18 let. V České republice se může konat volba jak **tajným**, tak **veřejným** hlasováním, jak bude probíhat, navrhuje předsedající PS.

Slib prezidenta:

V obou zemích prezidentské období **začíná** v den slibu prezidenta. V České republice k tomu dochází na další společné schůzi obou komor Parlamentu ČR. Ruská ústava členy Rady federace a Státní dumy **doplňuje** o přítomnost soudců

---

⁶¹ Zahraniční cesty, léčebné pobyty, návštěvy i dovolené jsou výjimkou, nesmí se jednat o delší pobyt v jiné zemi.

Ústavního soudu RF. Pokud prezident nevysloví slib, který má konstitutivní charakter, a to platí v obou zemích, nevstupuje do úřadu. V Ústavě ČR je psáno, že prezident České republiky skládá slib **do rukou předsedy Poslanecké sněmovny**, v ruské žádná taková zmínka není.

Prezidentské období:

Jak v České republice, tak v Ruské federaci prezidentské období **začíná** slibem prezidenta a **končí** slibem následujícího prezidenta. Tedy pokud je prezident zvolen dvakrát po sobě, jeho období začíná v den složení slibu a končí v den složení slibu následujícího, kdy začíná jeho druhé prezidentské období.

Ukončení prezidentského období:

Řádné ukončení prezidentského období je uplynutím doby mandátu prezidenta. Pokud ruský prezident přeruší plnění svých úkolů v případě abdikace, je trvale nezpůsobilý vykonávat funkci s ohledem na zdravotní stav nebo je funkce zbaven, je prezidentské období ukončeno dříve. V takovém případě se musí konat nové volby do tří měsíců od okamžiku předčasného přerušení funkce.

Český prezident se může vzdát své funkce do rukou předsedy Poslanecké sněmovny. V Ústavě ČR ani RF není stanoveno, zda abdikace má být provedena písemně, či ústně.

Zastupující:

Pokud prezident Ruské federace nemůže z nějakého důvodu vykonávat plnění svých funkcí, nebo pokud abdikuje, zastupuje ho **předseda vlády** RF. V této době ale není možné rozpustit Státní dumu, vyhlásit referendum či podávat návrhy na změny v Ústavě RF.

Obdobně je tomu tak v České republice. Může se jednat o řádně uplynutí období předchozího prezidenta a prezident ještě nebyl zvolen či nesložil slib, pokud se vzdá svého úřadu, zemře, nebo tehdy, nemůže-li svůj úřad vykonávat, na čemž se shodne Poslanecká sněmovna a Senát, tehdy přísluší výkon funkcí předsedovi vlády. Ale zároveň **předsedovi Poslanecké sněmovny** přísluší funkce,

keré nemůžer vykonávat předseda vlády. Za předpokladu, že je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon funkcí **předsedovi Senátu**. Předseda vlády, PS či Senátu vykonávají dle ústavy všechny prezidentovy pravomoci, až na výjimky, jimiž jsou: vyhlašování voleb do Poslanecké sněmovny a do Senátu, jmenování a povyšování generálů, jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího kontrolního úřadu, možnost suspenzivního veta. Výraznější rozdíl mezi RF a ČR je v rozpuštění Poslanecké sněmovny, kterou **může rozpustit** předseda PS.

Nedotknutelnost:

Čl. 91 Ústavy Ruské federace přímo uvádí, že prezident je **nedotknutelný**. I v české ústavě najdeme formulace, že prezidenta nelze zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek, což je v podstatě **totéž**. Oba využívají absolutní imunity v oblasti trestní i pro správní delikty, s výjimkou níže uvedenou.

Zproštění funkce:

Prezident ČR i RF může být stíhán pro velezradu a následně zproštěn funkce. V České republice se tak stane před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Platné podání žaloby vyžaduje přítomnost jedné třetiny senátorů a souhlas nadpoloviční většiny členů.

V Ruské federaci je situace poněkud složitější, prezident může být zproštěn Radou federace na základě obžaloby z velezrady, na rozdíl od nás podané **dolní komorou** parlamentu, Státní dumou, rozhodnutím **Nejvyššího** soudu o existenci znaků trestného činu a nálezem soudu Ústavního. Rozhodnutí o obžalobě musí být přijaty 2/3 hlasů všech zástupců v každé komoře a z iniciativy alespoň 1/3 poslanců Dumy. Státní дума musí vytvořit speciální vyšetřovací komisi. Pokud nebude rozhodnutí přijato do tří měsíců od podání žaloby Radou federace, obžaloba je pokládána za zamítnutou.

Odpovědnost:

Z výkonu své funkce není prezident České republiky ani Ruské federace nikomu **odpovědný**. Není odpovědný ani politicky, ani občanskoprávně, ani trestně, platí to

ale jen pro výkon prezidentského úřadu. Výjimku tvoří, jak už bylo výše uvedeno, obžaloba z velezrady. Vždy je povinen jednat v rámci ústavy.

Slučitelnost funkcí:

V čl. 22 Ústavy České republiky se píše o **neslučitelnosti** funkce poslance nebo senátora s funkcí prezidenta, a dalšími funkcemi, které jsou stanoveny zákonem. V ruské ústavě žádnou takovou zmínku o tom, že by neměl prezident RF být členem parlamentu, nebo zastávat nějakou jinou funkci, **nenajdeme**.

2.3.1 Pravomoci

Pravomoci prezidenta v české ústavě najdeme v článcích **62-64**, ruská ústava se jim věnuje podstatně více, a to články **83-90**.

Pravomoci týkající se vlády:

V čl. 83 pod písm. b) najdeme právo ruského prezidenta **předsedat** zasedání vlády, je to typický jev pro prezidentské i poloprezidentské republiky. V české ústavě najdeme protipól v čl. 64 odstavec 2, kde se píše, že prezident má právo **účastnit** se schůzí vlády, nikoli však jim předsedat, a to z důvodu, že nestojí v čele výkonné moci.

Druhá polovina článku 64 odstavce 2 české ústavy se věnuje prezidentskému právu vyžádání si od vlády a jejích členů **zprávy**. Může se jednat tedy o předsedu vlády, místopředsedy či ministry. Zpráva se může týkat kterékoli otázky, jež patří do působnosti vlády nebo jejích jednotlivých členů. Vzhledem k tomu, že vláda není prezidentu republiky odpovědná, zprávy mají charakter pouze informační. V Ústavě RF v čl. 84 pod písm. f) **naopak** prezident RF se obrací se k Federálnímu shromáždění, nikoli tedy k vládě, s každoroční **zprávou** o stavu země, se situací vnitřní i zahraniční politiky. Jedná se tedy o zprávu podanou každý rok ruským

prezidentem, český prezident o ni může požádat kdykoli a zprávu dostává, nikoli podává.

V čl. 62 pod písm. a) Ústavy ČR najdeme právo jmenování a odvolání předsedy vlády ČR prezidentem. Ten má právo dvakrát vybrat předsedu vlády **dle své volby**. Pokud ale tato vláda nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru, je prezident republiky vázán návrhem předsedy Poslanecké sněmovny. Této problematice se ruská ústava věnuje v čl. 83 písm. a), které určuje jmenování předsedy vlády se **souhlasem** většiny **Státní dumy**, pokud však Duma třikrát odmítne kandidáta, prezident ji může rozpustit (každá kandidatura trvá zhruba týden). Dolní komora v obou zemích tedy má své významné postavení, ale pokaždé jiné.

Stejně postupují oba prezidenti při jmenování a odvolávání místopředsedy a dalších členů vlády. Dle čl. 83 písm. e) Ústavy RF prezident na návrh **předsedy vlády** RF jmenuje a odvolává místopředsedu a federální ministry. Dle čl. 62 písm. a) Ústavy ČR je prezident též vázán na předsedu vlády při jmenování a odvolávání dalších členů vlády. Má právo vyjádřit svůj názor, nemůže však jmenovat ani odvolat nikoho, kdo by nebyl předsedou vlády navržen.

Ve stejném odstavci české ústavy, tj. čl. 62 písm. a), se řeší problematika **demise** vlády. Vláda podává demisi v případě, kdy Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry, nebo vyslovila nedůvěru. Prezident vládu může odvolat, pokud nepodala demisi a měla tak učinit. Demise předsedy vlády znamená demisi celé vlády, ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta prostřednictvím předsedy vlády. Ruská ústava demisi věnuje pozornost v čl. 83 písm. c). Též důležitý je fakt **vyslovení nedůvěry** vládě Státní dumou, či nepodání demise za stavu, kdy by vláda měla. Prezident RF může **nesouhlasit** s demisí vlády a může poručit jí pokračovat v plnění svých povinností bez časového omezení či na určitou dobu do vytvoření vlády nové. Český prezident dle čl. 62 písm. d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal, vykonáváním funkce prozatímně až do jmenování vlády nové, v čemž se obě ústavy **shodují**.

Pravomoci týkající se dolní komory parlamentu a zákonodárné moci:

Oba prezidenti mají právo **rozpuštět** dolní komoru parlamentu. V Ústavě ČR čl. 62 písm. c), v Ústavě RF čl. 84 písm. b). V obou případech se jedná o politickou krizi, které lze předejít jinými způsoby, např. jednáním s předsedy dolní komory, s představiteli poslaneckých klubů atd. Česká ústava stanoví podmínku, že Poslanecká sněmovna nemůže být rozpuštěna 3 měsíce před skončením jejího volebního období (čl. 35⁶² odstavec 2 ústavy). Jak bylo uvedeno výše, Duma může být rozpuštěna třikrát nepřijetím kandidáta na předsedu vlády, a pokud Státní дума po dobu tří měsíců opakovaně vyjádří nedůvěru vládě, může být též prezidentem rozpuštěna.

Následně po volbách prezident České republiky je povinen **svolat** zasedání Poslanecké sněmovny, dle čl. 62 písm. b), do třiceti dnů od voleb, pokud tak neučiní, Poslanecká sněmovna se svolá sama. Ruská ústava se o tomto mechanismu nezmiňuje.

V dalším odstavci, písm. e), v čl. 84, prezident RF podepisuje a **vyhlašuje** federální zákony. V české ústavě se této problematice věnuje čl. 62 písm. i). Prezident podepisuje zákony jak ústavní, tak i běžné, ale nevyhlašuje je. V obou případech, tj. podpisem prezidenta republiky, vstupují zákony v platnost, a to i za okolností, pokud prezident zákon vetuje a je přehlasován. Ruský prezident má na rozdíl od českého právo **předkládat návrhy zákonů** Státní dumě, čl. 84 písm. d), které se zkoumají mimo rámec jiných zákonů. V české ústavě, čl. 62 písm. h), má prezident právo vrátit Parlamentu přijatý zákon, s výjimkou ústavního, jedná se o tzv. suspenzivní veto, toto opatření prezidenta má jen odkládací účinek. Ruský

---

⁶² Článek 35 Ústavy ČR:

- 1) Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže
  - a) Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny,
  - b) Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,
  - c) zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné,
  - d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoli nebylo její zasedání přerušeno, a ačkoli byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.
- 2) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením jejího volebního období.

prezident má též **právo** veta, o němž hovoří Ústava Ruské federaci v čl. 85 odstavec 2.

Pravomoci jmenování a odvolávání dalších funkcí:

Pravomoc jmenování a odvolávání členů Bankovní rady České národní banky není dána Ústavou České republiky (ač najdeme v pravomocech čl. 62 písm. k), nýbrž **zákonem**, a to zákonem České národní rady č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Prezident jmenuje jak předsedu, guvernéra, tak i ostatní členy (2 viceguvernéři a ostatní čtyři členové). V Ústavě RF, v čl. 83 písm. d), nám figuruje **Státní дума**, které návrh na jmenování a odvolání předsedy Centrální banky Ruské federace prezident **předkládá**. Jedná se tedy o předsedu, nikoli o ostatní členy jako v České republice.

Na návrh Poslanecké sněmovny prezident České republiky dle čl. 62 písm. j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu. V ruské ústavě takováto zmínka není.

Prezident Ruské federace je mnohdy časově vytížen, proto jmenuje a odvolává **zplnomocněné zástupce** prezidenta RF, čl. 83 písm. j), zejména to platí pro jednání Meziparlamentního shromáždění Společenství nezávislých států či zasedání Federálního shromáždění. Česká ústava nic podobného neuvádí.

Pravomoci řízení orgánů, které spadají pod prezidenta:

Čl. 83 písm. i) Ústavy Ruské federace pojednává o formování **Administrativy prezidenta** prezidentem. V České republice funguje institut **Kanceláře prezidenta republiky**, jak bylo uvedeno výše, ten je upraven zákonem, nikoli ústavou. Oba speciálně vytvořené orgány se starají o podporu prezidenta při plnění prezidentských funkcí. Kromě Administrativy prezidenta pod ruského prezidenta spadá mnoho **speciálních služeb**, přímo odpovědných prezidentu, které v České republice nenajdeme.

S odkazem na právní úpravu speciálních služeb v čl. 83 písm. g) ruské ústavy prezident RF stojí v čele **Rady bezpečnosti Ruské federace**. Orgán, kterému ruský prezident předsedá, a jehož působnost spadá pod ruského prezidenta, se skládá z osob na významných postech – např. ministr zahraničí, ministr obrany a další. Nic podobného v české ústavě nemáme. V následujícím odstavci, čl. 83 písm. h), ruský prezident schvaluje **vojenskou doktrínu** RF, která se schvaluje právě na zasedání Rady bezpečnosti RF. Vojenská doktrína je v ruské ústavě výjimkou, v ostatních ústavách analogická úprava neexistuje.

*Kontrasignační pravomoci*⁶³:

Některá rozhodnutí prezidenta České republiky vyžadují ke své účinnosti spolupodpis (kontrasignaci) předsedy vlády⁶⁴. V takovém případě pak za takovoto rozhodnutí nese **vláda** politickou odpovědnost.

Pokud srovnáme čl. 87 odstavec 1 ruské ústavy s čl. 63 odstavec 1 písm. c) české ústavy, podle tradice najdeme v obou případech prezidenty jako **vrchní velitele** ozbrojených sil dané země, mj. také proto prezidentům vzdávají ozbrojené síly při zvláštních příležitostech pocty. Vzhledem k tomu, že pro úkony prezidenta ČR v rámci této pravomoci je potřeba kontrasignace, v tomto případě však není třeba podpis předsedy vlády, logický je **podpis ministra obrany**. Oproti tomu ministr obrany RF je hned druhým vedoucím mužem po prezidentovi, pod kterého spadají ozbrojené jednotky. Pokud dojde k událostem, které by ohrozily celistvost a jednotu ČR, prezident může vyhlásit a následně zrušit mimořádná opatření. V jejich průběhu přísluší prezidentu ČR řada dalších oprávnění, daná branným zákonem (z. č. 331/1992 Sb.). Ruská ústava se věnuje napadení země a válečnému

---

⁶³ Název „kontrasignační“ patří jen pravomocem, které jsou obsaženy v Ústavě ČR. Jsou porovnávány s podobnými články Ústavy RF, které spolupodpisu nepodléhají.

⁶⁴ Tradice spolupodpisu vzniká už za císařství, kdy ministr převzal odpovědnost za císařský akt svým spolupodpisem. Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 7, 2000. VANÍČEK, J. *Prezident a parlamentní demokracie*. s. 21-22, s. 21

stavu⁶⁵ v čl. 87 odstavci 2, kdy prezident RF jej může vyhlásit buď na celém území či v jednotlivých krajích, a **podá zprávu** oběma komorám Federálního shromáždění, **stvrzen** musí být Radou federace. Třetí odstavec téhož článku nás odkazuje na federální zákon, který ustanovuje režim válečného stavu.

Další pravomocí českého prezidenta je jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedy a místopředsedy (čl. 62 písm. e), platnost jmenování je však podmíněna souhlasem Senátu. Právě on může podat žalobu proti prezidentu republiky pro velezradu u Ústavního soudu, čímž moc Senátu v této otázce je velice silná. Písm. f) zmiňuje jmenování z řad soudců předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu. V ruské ústavě v čl. 83 pod písm. f) ruský prezident předkládá Radě federace, tedy též **horní** komoře parlamentu, návrhy kandidátů do funkce Ústavního soudu RF, kromě něj ještě Nejvyššího soudu RF a Vyššího arbitrážního soudu RF. V pokračování tohoto odstavce⁶⁶ ruský prezident jmenuje soudce jiných federálních soudů, což v české ústavě najdeme v čl. 63 odstavec 1 písm. i), kdy prezident jmenuje soudce bez časového omezení a ty, kteří splňují předpoklady pro funkci. Pro jmenování soudců českým prezidentem je třeba ale **podpis** předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, kdežto ruský prezident předkládá Radě federace **soupis** kandidátů na soudce, který vytvořil Všeruský sjezd soudců a Ministerstvo spravedlnosti RF.

Pro pořádek ještě doplníme jmenování a povyšování **generálů**, s podpisem předsedy vlády, v české ústavě v čl. 63 odstavec 1 písm. g), které vyplývá z funkce vrchního velitele Ozbrojených sil. V Ústavě RF čl. 83 pod písm. k) má ruský prezident právo jmenování a odvolávání **vyšších velitelů Ozbrojených sil**, které se zpravidla provádí po vyjádření ministra obrany.

---

⁶⁵ Vyhlášení mimořádného stavu (buď na celém území federace, nebo v jednotlivých částech) se věnuje čl. 88 Ústavy Ruské federace, stejně jako při vyhlášení válečného stavu prezident neprodleně podá zprávu Radě federace i Státní dumě, stejně tak musí být odsouhlaseno Radou federace.

⁶⁶ V tomto odstavci najdeme i právo ruského prezidenta podat návrh na odvolání Rady federace generálního prokurátora RF, což v české ústavě není.

Oba prezidenti **jmenují⁶⁷ a odvolávají diplomatické zástupce**, vedoucí misí u mezinárodních organizací. Zatímco ruskému prezidentu dle čl. 83 písm. l) pomáhají příslušné komise a výbory jednotlivých komor parlamentu, dle čl. 63 písm. e) české ústavy vyplývá toto právo z prezidentské pravomoci zastupovat stát navenek (čl. 63 odstavec 1 písm. a), musí však být kontrasignováno. Stejně jako ruský prezident využívá doporučení. Odvolání takového člena diplomacie se koná vnitrostátně, odvolací listinu dotyčný odevzdává hlavě státu.

Hned pod úvodním písm. a) čl. 84 ruské ústavy najdeme v porovnání s čl. 63 písm. f) nemalý rozdíl. V obou **vyhlašuje** prezident **volby** do dolní komory parlamentu, český prezident vyhlašuje navíc volby do horní komory parlamentu, tedy do **Senátu**, za podpisu předsedy vlády. V obou případech musí dbát na to, aby byly v souladu se zákony a ústavami obou zemí. Volby musí být vyhlášeny včas, ať při pravidelném volebním období, či při rozpuštění Státní dumy nebo Poslanecké sněmovny, aby nedošlo k bezvládní.

Jako zvláštní funkce prezidenta České republiky je vnímána pravomoc **zastupovat** stát navenek⁶⁸, čl. 63 písm. a). Prezident je oprávněn činit závažné projevy jménem státu vůči jiným mezinárodním subjektům. Jako vystoupení vůči vnějším subjektům se uskutečňují výhradně v rámci jednotné zahraniční politiky státu, podporované vládou, součástí výkonné moci. Ústava RF v čl. 86 pod písm. a) popisuje prezidentovo řízení vnější politiky země. Vše probíhá v souladu s vládou, zejména **instruuje** ministra zahraničí o hlavních problémech, dále ruský prezident systematicky uskutečňuje telefonní rozhovory s hlavami státu a předsedy vlád, podniká mnoho zahraničních cest a přijímá mezinárodní návštěvy. Zde narážíme na velmi rozdílné postavení obou prezidentů, český prezident plní v tomto případě spíše funkci reprezentativní, mající za sebou vládu, kdežto ruský prezident jako hlava poloprezidentské republiky rozhoduje o vnější politice sám.

Na tento fakt Ústavy Ruské federace navazuje písm. b), čl. 86, sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv. Pravomoc českého prezidenta se v tomto bodě od

---

⁶⁷ V české ústavě najdeme slovo „pověřuje“.

⁶⁸ Pravomoc zastupovat stát navenek se řadí mezi pravomoci čl. 63, které podléhají kontrasignaci, z toho důvodu, aby se podtrhl význam jednotného vedení mezinárodní politiky.

ruského **neliší**, čl. 63 Ústavy ČR písm. b). Oba vedou rozhovory a následně podepisují smlouvy. Český prezident může také ratifikovat smlouvu prostřednictvím svého zástupce⁶⁹, za ruského prezidenta toto může učinit jím pověřená osoba⁷⁰, tedy nikoli se **souhlasem** vlády jako v ČR, kde je ještě nutná kontrasignace. V písm. c) téhož článku Ústavy RF prezident podepisuje ratifikační listiny, což česká ústava neuvádí.

Posledním písm. čl. 86, d), Ústava RF vymezuje přijímání pověřovacích listin akreditovaných diplomatických zástupců. Tyto listiny jsou adresovány hlavě státu od hlavy státu cizí země. Při takovémto přijímání je přítomen ministr zahraničí. V české ústavě, čl. 63 odstavec 1 písm. d), uznává prezident České republiky diplomatického zástupce v jeho funkci a dává mu oprávnění vykonávat úřad, přijetím pověřovací listiny. V obou zemích pro tuto příležitost jsou daná určitá ceremoniální pravidla – diplomatický zástupce, zpravidla velvyslanec, má krátký proslov, poté odevzdá do rukou prezidenta republiky zapečetěný originál pověřovací listiny. Zde se úpravy obou zemí poněkud **rozcházejí**: český prezident předá listinu do rukou ministra zahraničí a pronese krátký proslov; zatímco ruský prezident pronese proslov a následuje krátká beseda s novým poslem.

Spíše ceremoniální pravomocí obou prezidentů je propůjčování⁷¹ a udělování státních vyznamenání (v české ústavě čl. 63 písm. h), nezmocní-li k tomu jiný orgán). I toto rozhodnutí českého prezidenta vyžaduje kontrasignaci. Čl. 89 písm. b) Ústavy Ruské federace má **podobný** ráz, týká se jak vyznamenání, tak i **udělování** čestných titulů RF, vojenských a vyšších speciálních hodností (např. maršálů, generálů⁷²). V obou zemích se jedná o zvláštní ceremoniál, který se koná ve významných prostorech sídel prezidentů o významných dnech. V České republice ve Valdštejnském sále na Pražském hradě na státní svátek 28. října⁷³.

---

⁶⁹ Na vládu nebo s jejím souhlasem na jednotlivé členy.

⁷⁰ Dokumentem od hlavy státu.

⁷¹ Propůjčení znamená, že se po smrti vyznamenané osoby vrací insignie vyznamenání Kanceláři prezidenta republiky u nás, v RF Komisi pro státní vyznamenání.

⁷² Můžeme srovnat s čl. 63 odstavcem 1 písm. g) Ústavy České republiky, ve kterém prezident ČR jmenuje a povyšuje **generály**.

⁷³ Někdy může být slavnostním datem i první leden, například propůjčení Řádu Tomáše Garrigue Masaryka.

V Ruské federaci termín není přesně stanoven, bývá vícekrát do roka, v Jekatěrinském sále v Kremlu. Věci řádů a medailí **spravuje** v ČR Kancelář prezidenta republiky, v RF Komise pro státní vyznamenání, v obou zemích je stanoven způsob nakládání s těmito věcmi zákonná úprava.

V obou ústavách najdeme právo prezidenta udělovat **milost**, i když v české ústavě v čl. 62 písm. g) je pod názvem „odpouštění a zmírnění trestů uložené soudem, nařizování, aby trestní řízení nebylo zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení“. V Ústavě Ruské federace najdeme v čl. 89 pod písm. c) formulaci „uděluje milost“. Obrácení se s prosbou k prezidentu může být poslední záchrana pro mnohé odsouzené. Právo milosti náleží prezidentu jako **osobní právo**⁷⁴, na rozdíl od **amnestie**, které se věnuje čl. 63 písm. j) Ústavy České republiky, která podléhá v ČR kontrasignaci předsedy vlády. Na rozdíl od ruské ústavy, slovo „milost“ v české ústavě nenajdeme, dnešní znění má historické kořeny z dob rakousko-uherské monarchie, které přešly do ústavní listiny r. 1920. Akty milosti nejsou součástí soudní moci, rozhodnutí prezidenta je jednostranným právním aktem.

Amnestií se rozumí hromadné promíjení⁷⁵ a zmírňování trestů a právních následků odsouzení a právo nařizovat, aby se trestní řízení nezahajovalo a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo. Díky hromadnému charakteru je potřeba rozhodnutí vlády, která za učiněné rozhodnutí nese politickou odpovědnost, a tudíž kontrasignaci.

Speciální pravomoci:

V Ústavě Ruské federace čl. 84 pod písm. c) prezident RF vyhláší **referendum**, které je stanoveno federálním zákonem. V pravomocích českého prezidenta v Ústavě ČR toto nenajdeme⁷⁶.

---

⁷⁴ Tedy bez kontrasignace.

⁷⁵ Na rozdíl od individuální milosti.

⁷⁶ Výjimkou bylo vyhlášení referenda o přistoupení ČR k EU (ústavní zákon č. 515/2002 Sb.).

Čl. 85 odstavec 2 ruské ústavy dále pokračuje právem prezidenta pozastavovat účinnost aktů moci výkonné, jsou-li v rozporu s Ústavou RF, federálními zákony, mezinárodními závazky nebo porušují práva a svobody občana RF, až do vyřešení otázky příslušným soudem. Podobný je i odstavec 1 téhož článku, který uvádí právo prezidenta využívat odpovídající postupy k řešení neshod mezi orgány státní moci Ruské federace a orgány státní moci subjektů RF, a naopak. Pokud nedojde k dosažení odpovídajícího řešení, může předat spor k příslušnému soudu. Tyto dva odstavce poskytují prezidentu Ruské federace dosti velké pole působnosti a dávají **velikou moc**. V české parlamentní ústavě nic podobného nenajdeme.

Dle čl. 63 odstavci 2 Ústavy České republiky přísluší prezidentovi vykonávat i **další** pravomoci, které v ústavním zákoně nejsou uvedeny. Zákon svěřuje prezidentu republiky další pravomoci, nikoli povinnosti. Jedná se např. o jmenování vysokoškolských profesorů, jmenování rektorů VŠ, jmenování a odvolání vedoucího Kanceláře prezidenta republiky⁷⁷, stanovení chodu kanceláře atd.

Díky čl. 64 odstavci 1 má prezident České republiky právo se **účastnit** schůzí obou komor Parlamentu⁷⁸, jejich výborů a komisí, udělí se mu slovo, kdykoli o to požádá. Ústava Ruské federace tuto problematiku neupravuje.

Článek 90 Ústavy Ruské federace je zcela výjimečný. Hovoří o **výnosech** a **nařízeních** prezidenta, které jsou závazné na celém území RF, a které nesmí být v rozporu s ústavou či federálními zákony. Jak pro výnosy, tak i nařízení platí, že podléhají podpisu předsedy vlády či jednoho z ministrů, schvalování žádného jiného orgánu není nutné. Tak prezident disponuje pravomocemi, které znamenají soustředění velké moci v jeho ruce. V české ústavě obdobnou úpravu prezidentských pravomocí nenacházíme.

---

⁷⁷ Další pravomoci jsou stanoveny zákonem č. 143/1993 Sb., o Kanceláři prezidenta republiky.

⁷⁸ Toto právo vzniká teprve tehdy, když prezident složí slib, to znamená, že na společnou schůzi Parlamentu, kde slib skládá, musí být pozván.

3 Prezidentské volby

3.1 Historie a princip volby prezidenta

V Ruské federaci:

Úspěšný prezidentský kandidát ve volbách získává silný mandát přímo od voličů, jejich důležitost spočívá ve skutečnosti, že personální výměna na prezidentském postu zároveň nutně znamená proměnu celé politické scény.

Tento potenciál v sobě ruské prezidentské volby neskrývají, proto lze označit 90. léta za éru hledání možného nástupce B. Jelcina. Z téhož důvodu nemůžeme hodnotit úspěch V. Putina ve volbách v březnu 2000 jako vítězství, nýbrž jako plebiscit o předem určeném favoritovi⁷⁹.

Pravidla prezidentské volby jsou zakotvena ve speciálním zákoně z 10. ledna 2003 č. 19-FZ „O volbách prezidenta Ruské federace“.

Formálně je prezident volen občany RF na základě všeobecného, přímého a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním na 6 let, s možností ne více jak jednoho znovuzvolení, volba je potenciálně dvoukolová, k volbě prezidenta je nutno získat nadpoloviční počet z odevzdaných hlasů (při nutné nadpoloviční účasti oprávněných voličů). Pokud v prvním kole žádný z kandidátů nedosáhne uvedené hranice, do 14 dnů se koná druhé kolo (ve kterém již není požadována nadpoloviční účast). Do něj postupují dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů z prvního kola, vítězem se stává kandidát, který obdrží více jak 50% odevzdaných hlasů.

Kandidáta může navrhnout volební strana (registrovaná ministerstvem spravedlnosti minimálně rok před volbami), volební blok nebo minimálně 100 osob s aktivním volebním právem. Neparlamentní strany či nezávislí mohou navrhnout

---

⁷⁹ HOLZER, J. *Politický systém Ruska: hledání státu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (Politologická řada; sv. č. 14), 2001. s. 42

své kandidáty, obstarají-li 2 miliony podpisů občanů, maximálně 50 tisíc z 1 federativního subjektu, což velice stěžuje nominaci. Od voleb 2000 je ústavní podmínkou kandidatury sebrání minimálně půl milionu podpisů (původně jeden milion), přičemž na jeden subjekt federace nesmí spadat více jak 7% tohoto počtu a podpisy musejí pocházet z minimálně 15 subjektů federace.

Kandidovat může občan, který dosáhl 35 let a minimálně 10 let trvale žije na území federace. Seznam kandidátů potvrzuje Ústřední volební komise, trvale fungující orgán, řídící vlastní volby a složený z 15 členů s hlasovacím právem (5 členů jmenováno Dumou, 5 Radou federace a 5 prezidentem). Počet kandidátů se většinou pohybuje kolem 10, ovšem potencionální šance na úspěch ve volbách se dosud vždy týkaly pouze dvou dominantních kandidátů.

Holzer rozděluje prezidentské kandidáty do pěti skupin⁸⁰:

- a) profesionální politici s federální působností
- b) profesionální politici z regionů
- c) osoby s politickým renomé, ovšem bez zázemí
- d) představitelé podnikatelských kruhů
- e) solitéři

Federální volební účast při prezidentských volbách tradičně o 5-10 % předstihuje účast při volbách parlamentních⁸¹.

V České republice:

Pravidla volby prezidenta republiky jsou zakotvena ve speciálním čl. 58 Ústavy ČR z roku 1992. Dosud toto ustanovení nebylo změněno, i když v souvislosti s některými volbami prezidenta bylo předloženo několik návrhů, zejména v roce 2003.

---

⁸⁰ HOLZER, J. *Politický systém Ruska: hledání státu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (Politologická řada; sv. č. 14), 2001. s. 43

⁸¹ Volební účast v prezidentských volbách byla: v roce 1991 74,7%, v roce 1996 69,7%, v roce 2000 68,94%, v roce 2004 61,2% a v roce 2008 69,7%.

Šimíček nám dává přehled o ústavních pravidlech⁸²: jedná se zejména o čl. 19 odst. 2 (podmínky volitelnosti senátorem), čl. 22 (neslučitelnost funkce prezidenta a jinými funkcemi⁸³), čl. 25 (zánik funkce poslance nebo senátora), čl. 23 odst. 3 a čl. 26 (reprezentativní mandát a zákaz imperativního mandátu), čl. 37 (pravidla konání společné schůze obou komor), čl. 39 (obecná pravidla jednání obou komor Parlamentu), čl. 54 odst. 2 (volební kompetence Parlamentu), čl. 55 (volební období prezidenta), čl. 56 (konání volby prezidenta), čl. 57 (předpoklady volitelnosti prezidentem), čl. 59 (slib prezidenta), čl. 60 (odmítnutí prezidentského slibu a jeho důsledky), čl. 61 (vzdání se funkce prezidenta), čl. 65 (žaloba na prezidenta a související trestní sazba), čl. 66 (zastupování prezidenta v úřadě), čl. 87 (kompetence Ústavního soudu rozhodovat o velezradě).

Volba prezidenta se koná v posledních třiceti dnech volebního období předchozího prezidenta republiky, popřípadě do třiceti dnů po uvolnění úřadu. Navržen může být občan volitelný do Senátu (podmínky: stáří nejméně 40 let, státní občanství ČR a způsobilost k právním úkonům). Uvolní-li se úřad (demisí, úmrtím), pak se koná volba do 30 dnů.

Ústavy z let 1920 a 1948 stanovily minimální věk možnost být zvolen prezidentem – dosažení 35 let. Tato věková hranice byla prosazena r. 1919 do budoucí ústavy prezidentem T. G. Masarykem, který se vzhledem k nepříznivému zdravotnímu stavu obával, že nebude moci v r. 1920 kandidovat. Přál si však, aby jeho případným nástupcem byl Edvard Beneš (nar. 28. května 1884) a aby přes svoje tehdejší mládí mohl být zvolen.

Prezidenta volí Parlament, ne občané. Proto je aktivní volební právo podmíněno členstvím v Poslanecké sněmovně, která má 200 členů, a Senátu, který má 81 senátorů. Nikdo jiný se aktivně voleb zúčastnit nemůže. Obě sněmovny jednájí sice na společné schůzi, ale až do 3. kola volby odděleně.

---

⁸² ŠIMÍČEK, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. s. 63

⁸³ Druhý prezident Edvard Beneš si i v novém úřadě ponechal řízení zahraniční politiky státu.

Organizaci voleb prezidenta zajišťuje volební komise, která je tvořena na základě dohody obou sněmoven. Každá sněmovna volí svou část členů této společné volební komise. V praxi ji tvoří členové volební komise, kterou si zřizuje na začátku každá z komor pro účel voleb, které provádí. Při jednání společné komise se předsedové volební komise PS a volební komise střídají.

Volba neprobíhá v obvyklých prostorách komor, ale historickém Španělském sále na Pražském hradě, kde není elektronické sčítací zařízení, působí zde proto při volbě skrutátoři, kteří hlasy sčítají. Dále se volí ověřovatelé (dva za PS a jeden za Senát).

Volba prezidenta republiky se může konat tajným hlasováním nebo veřejným hlasováním. Způsob hlasování navrhne předsedající (§ 73 j. ř. Poslanecké sněmovny).

Volba je nejvýše tříkolová; je-li neúspěšná, konají se nové volby na základě nových, byť třeba i identických návrhů, v prvních dvou kolech je zachován „čistý“ bikamerální princip odděleného hlasování obou komor jako odlišných volebních kurií.

Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně 10 poslanců (5% z celkového počtu poslanců) nebo 10 senátorů (cca 12% z celkového počtu senátorů)⁸⁴, zvolen je kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců i nadpoloviční většinu všech senátorů.

Nezíská-li žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a všech senátorů, koná se do 14 dnů druhé kolo volby, do něhož postupuje kandidát, který získal největší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, a kandidát, který získal nejvíce hlasů v Senátu. Je-li více kandidátů se stejným počtem hlasů v některé komoře, sečtou se hlasy získané v komorách a postupuje kandidát s vyšším počtem hlasů. Ve druhém kole je zvolen ten kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců i nadpoloviční většinu hlasů přítomných senátorů.

---

⁸⁴ Nolč na s. 84 uvádí poznámku, že kandidátů může dle počtů být maximálně 28, což je samozřejmě nepravděpodobné.

Nebyl-li prezident zvolen ani ve druhém kole, koná se do 14 dnů třetí kolo volby, v němž je zvolen ten z kandidátů druhého kola, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců a senátorů, nebyl-li prezident zvolen ani ve třetím kole, konají se nové volby.

Parlamentní způsob volby má zvláštnosti i z hlediska dozoru nad volbou. Společnou schůzi obou komor řídí dle Ústavy ČR předseda Poslanecké sněmovny. Společná volební komise sněmoven přijímá přihlášky k volbě, organizuje průběh hlasování, přijímá hlasovací lístky a sčítá je. Dle jednacího řádu Poslanecké sněmovny vyhláší výsledky voleb prezidenta její předseda. Výsledek je součástí zápisu ze schůze.

3.2 Přímá volba

Jako první, byť zprostředkovaně, bylo voličům umožněno zúčastnit se procesu volby prezidenta (r. 1787) ve Spojených státech. „Otcové zakladatelé“ však ani zdaleka nepředpokládali, že by mělo jít o volbu přímou.

Bez ohledu na politický režim ve většině zemí⁸⁵ existuje přímá volba prezidenta. Přímé prezidentské volby jsou charakteristické zejména pro jihoamerické prezidencialismy, které navázaly na revoluce z 18. a 19. století v koloniích. Existují také v evropských prezidencialismech (např. Francie, Rakousko, Litva a Portugalsko) a nově v některých parlamentních režimech středovýchodní Evropy (Slovensko, Slovinsko, Polsko, Makedonie, Bulharsko). Zde se většinou používá dvoukolový většinový systém.

V dnešní době je přímá volba „moderní“ mnohokrát diskutované téma, které se v Čechách stává nanejvýš aktuálním v období kolem prezidentských voleb. Nabízí se nám otázka „Proč by měl být prezident u i nás volen přímo?“.

Novák s Brunclíkem nám podávají seznam⁸⁶ výhod i nevýhod přímé volby prezidenta⁸⁷. Za výhody považují:

1. Prezident získá silný mandát a dostatečnou legitimitu.
2. Prezident sehrává integrující roli ve společnosti, a proto je dobré, je-li představitelem většiny občanů.
3. Prezident by měl být silnou a charizmatickou osobností a taková se prosadí spíše v přímé volbě.

---

⁸⁵ Politologická revue: diskuse – zprávy – recenze. Praha: Česká společnost pro politické vědy. Ročník IV, č. 1, 1998. COAKLEY, J. *Úloha hlavy státu v současné politice*. s. 26-42. Tabulka na s. 34 uvádí v roce 1998 98 států s přímou volbou oproti 36 státům s nepřímou volbou. Podobnou tabulku najdeme v publikaci NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. s. 34, kde ze 142 zkoumaných republik volí prezidenta přímo 103.

⁸⁶ NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. s. 278

⁸⁷ Tento přehled výhod je brán od Šimíčka a doplněn Kubátem, ze kterých autoři čerpají.

4. Přímá volba prezidenta potlačuje přílišný vliv politických stran.
5. Přímá volba může být chápána jako něco, co posílí potenciál pro prosazení prvků přímé demokracie.

Uváděné nevýhody:

1. Přímá volba odpovídá spíše poloprezidentskému či prezidentskému modelu demokracie, a je tudíž z hlediska naší parlamentní demokracie nekonceptní.
2. Přímá volba sama o sobě nic neznamena, pokud nedojde k úpravě prezidentských pravomocí, což by ale znamenalo přechod na jinou formu vlády.
3. Přímá volba a priori nezajišťuje nadstranickost a nezávislost prezidenta.
4. Přímá volba je finančně nákladná.
5. Zavedení přímé volby by zvýšilo počet a frekvenci voleb, což by jen posílilo fenomén „únavy voličů“.
6. Přímá volba vede k populismu a nárůstu politických emocí přinejmenším ve volební kampani.
7. Přímá volba zvyšuje šanci populisticky orientovaných kandidátů.

Na základě výše uvedených výhod a nevýhod je tedy zřejmé, že argumenty pro i proti zavedení přímé volby prezidenta jsou velice vyrovnané. Šimíček⁸⁸ hovoří o současné ústavní úpravě jako o nevhodné.

Za určitý kompromis považuje možnost volby prezidenta zvláštním, ad hoc utvářeným orgánem (poukazuje na výskyt této možnosti do jisté míry v SRN, Itálii či Estonsku), jakýmsi „sborem volitelů“⁸⁹. Můžeme si tedy představit orgán, který by byl oprávněn volit prezidenta, byl by tvořen všemi poslanci a senátory (tzv. 281 osob) a stejný počet osob by představovali zastupitelé krajů – jednalo by se o

---

⁸⁸ Politologický časopis. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Mezinárodní politologický ústav. Ročník VIII, č. 4, 2001. ŠIMÍČEK, V. *Alternativa k navrhovaným způsobům volby prezidenta republiky*. s. 388-392, s. 390

⁸⁹ tamtéž

necelou polovinu z počtu 730, vybranou na základě výběru poměrným zastoupením.

Šimíček uvádí důvody, proč tento model považuje za výhodný⁹⁰:

- a) eliminuje nevýhody dříve uvedených modelů
- b) zvyšuje význam krajských zastupitelstev
- c) do volby prezidenta mají možnost se zapojit i menší politické strany, což zvyšuje pluralitu politické soutěže
- d) zvolený prezident by reprezentoval nikoli pouze politickou většinu na celostátní úrovni, nýbrž i politickou elitu regionální
- e) tento model koncepčně odpovídá ústavnímu systému České republiky a nevyžaduje jeho zásadní změny
- f) není možno opomenout ani to, že prezentovaný model je velmi levný a vyžaduje vskutku minimální náklady ze státního rozpočtu⁹¹.

Česká republika je jednou z mála zemí s parlamentním režimem, kde přímá volba zavedena není⁹². U nás je čistý parlamentní režim, zavedení přímé volby prezidenta by znamenalo nepotřebné narušení jeho principů. Pouhé zavedení přímé volby prezidenta bez dalších systémových změn by podle Kubáta⁹³ nejspíš nic nevyřešilo. Prezident by získal silnější mandát, ale pravomoci by zůstaly stejné. Autorita prezidenta neodvisí od způsobu prezidentské volby; i nepřímo volený prezident může být za jistých okolností silný. Podle Fialy a Mikše⁹⁴ nezávisí na způsobu volby, ale na politické kultuře a tradicích konkrétní země.

---

⁹⁰ tamtéž

⁹¹ Politologický časopis. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Mezinárodní politologický ústav. Ročník VIII, č. 4, 2001. ŠIMÍČEK, V. *Alternativa k navrhovaným způsobům volby prezidenta republiky*. s. 388-392. Na s. 391 uvádí, že by přímá volba dosahovala částky 400-500 mil. Kč.

⁹² NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. s. 53 potrhují výjimky: Maďarsko, Albánie, Moldávie, Estonsko, Lotyšsko a Etiopie, dříve ještě nakrátko NDR.

⁹³ Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 9, 2000. KUBÁT, M. *Hlava státu v demokracii – jak volit prezidenta v ČR a jinde*. s. 6-9, s. 8

⁹⁴ Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 5-6, 2000. FIALA, P., MIKŠ, F. *Přímá volba prezidenta?* s. 1-3, s. 1

O změnu postavení prezidenta usiloval už první český porevoluční prezident Václav Havel. Podle jeho názoru přímá volba symbolizuje vlastní legitimitu prezidenta, neodvozenou od moci politických stran. Havel uvažoval i o neodpovědnosti prezidenta vůči parlamentu a jeho delším funkčním období, nakonec i o volbě oběma komorami, o tom, aby prezident nebyl odpovědný pouze Poslanecké sněmovně⁹⁵.

Podle mnohých autorů by přímá volba odlákala voliče od účasti na jiných volbách, například komunálních, byly by méně lákavé. V ČR se koná až pět druhů přímých a všeobecných hlasování (volby do PS, dvě kola senátních voleb, komunální volby, volby do krajských parlamentů). Občan tak chodí volit velice často. S volbou prezidenta, která by byla s největší pravděpodobností většinová dvoukolová, by se konalo celkem sedm hlasování. Autoři podotýkají, zda by aktivity kolem dalších voleb neodradily už takhle znavené voliče.

Přímá volba může být také finančně nákladnější než volba stávající. Nepochybně by jí předcházela dlouhá a nákladná volební kampaň. Z volby by vyšel zcela jistě tak jako tak stranický prezident, podporován určitou politickou stranou. Předpokládá se, že „nadstranický“ kandidát by měl jen malé šance na zvolení.

---

⁹⁵ NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. s. 237

3.3 Poslední prezidentské volby

V obou srovnávaných zemích se konaly prezidentské volby v roce 2008. V Ruské federaci zvítězil v březnových volbách Dmitrij Medveděv. V České republice byl zvolen ve druhé volbě ve třetím kole 15. února ve Španělském sále Václav Klaus. Pro Medveděva to bylo vítězství první, Klaus byl zvolen prezidentem podruhé.

Českou volbu prezidenta jsme měli možnost sledovat v nedávné době denně na obrazovkách a číst v novinových článcích, proto bych se chtěla zaměřit a přiblížit poslední volby prezidenta Ruské federace.

3.3.1 Prezidentské volby 2008 v Ruské federaci

Onu nezbytnou a už výše zmiňovanou podporu kremelské administrativy získal v posledních ruských volbách, konaných v neděli 2. března, právě **Dmitrij Medveděv**. Už od prosince 2007, kdy byli navrženi kandidáti, bylo jasné, kdo je favoritem pro prezidentské volby v Rusku⁹⁶. Dosluhující prezident Vladimír Putin jako svého nástupce označil tehdejšího prvního vicepremiéra D. Medveděva, se kterým spolupracuje již 17 let.

---

⁹⁶ <http://zahranicni.ihned.cz/c1-22803190-ruske-prezidentske-volby-medvedev-a-ti-druzci>

Obrázek č. 4

Podpora Medveděva Putinem na společném billboardu „Společně zvítězíme!“.⁹⁷

Ústřední volební komisi se přihlásilo pět kandidátů na prezidenta. Tři z nich byli nominováni politickými stranami, které se dostaly do Státní Dumy v prosincových volbách. Další dva museli projít martyriem sběru dvou milionu podpisů voličů.

Spolupracovník bývalého prezidenta Vladimira Putina z Petrohradu a bývalý vicepremiér D. Medveděv byl jako bezpartijní nominován vládní stranou *Jednotné Rusko*. Pro drtivou většinu lidí byl favoritem především proto, že měl velmi blízko k bývalému prezidentovi Putinovi. Současně si získal voliče tzv. národními programy, které má na starosti a díky kterým se postupně zlepšuje kvalita zdravotní péče a vzdělávání.

Voleb se zúčastnili také komunistka Gennadij Zjuganov, dále předseda Liberálně-demokratické strany Vladimir Žirinovskij, známý ruský rekordman co do počtu

---

⁹⁷

<http://obrazky.cz/detail?id=eJyVUduumzAQfOdfDNgOBFequZyktCTNMqV8GZsJxjsQMEmCV9fUul8QJ92Zlc7M6tly1gJrcr0HPgMdbM/%2BwnK0FOKoa6WMWTIQCeCDvKdq1RGNN8Hih263PlsVnWfiEimP0KKS3vBVbdF6StDptkUc83wTrGZ/1pP02KQ7HgS99vzR5tN054mtRqwFftU0/PTT5MVWe/T5zaZvNKkrtPFyflpomP6z4%2BzoP4sHpwTdrLvVTrYoLenN1PPcVHzeaQ3B7yhi/UYoc3zaHP7Q4f4XpxCtLF8%2BL4K/%2BXLpjvSxaGsHlfJrfx7fVJiGfaTYCTP9E4/wanfm0dHJj6m%2BeJ/UNusyGkct6T1tIpBZcUq%2BTXFTtMKY34eHQe3et9qAfQOIW9e1r//F4uLq9Viaj6i1RASy0aAXQynbSC0mIQQfuggsIQWa5AI1tywp0IZIGcNFSU1mQK9pZ0BpqLkg4aKrSAkjg2HPw8A808h1lvhz/5YNuLVkraMNYl1Xak%2B2P/zkeosgHYRRFQTaCQmAGswCTv652sn8&slid=8ktiFGskSdiUu5XO1USZ&s=img>

kandidatur na prezidenta (v tomto případě už počtvrté), jehož strana jen těsně prošla do Státní Domy, tudíž jeho kandidaturu Ústřední volební komise automaticky schválila. Mnohem složitější situaci měl předseda Demokratické strany Andrej Bogdanov a bývalý premiér Michail Kasjanov. Každý z nich musel na svou podporu shromáždit dva miliony podpisů. Původní kandidaturu stáhli bývalý šachový velmistr Garry Kasparov a opoziční předák Boris Němcov. Bývalému sovětskému disidentovi Vladimiru Bukovskému kandidaturu zamítla volební komise, protože nesplnil podmínku žít v Rusku nejméně deset let.

Byla diskutována i otázka kandidatury Vladimira Putina, ten však už byl zvolen dvakrát a ruská ústava nepovoluje zvolení více než dvakrát za sebou. Putin se k tomu vyjádřil na „svých“ tiskových konferencích několikrát, a to v tom smyslu, že kandidovat nebude a že se změna ústavy nechystá.

Žádný z kandidátů neměl tolik prostoru v médiích, jako Medveděv⁹⁸. Ten se dokonce nemusel účastnit ani televizních debat mezi prezidentskými kandidáty. Ostatní kandidáti se tak vůči Medveděvovi nemohli ani nijak názorově vyhranit. Stejně jako v minulosti, v případě volby V. Putina prezidentem, se i v těchto prezidentských volbách odrazil vliv médií na samotnou volbu⁹⁹. Například v jednostrannosti televizního zpravodajství, které je pro drtivou většinu Rusů hlavním zdrojem informací. Pro ilustraci následující přehled:

---

⁹⁸ Na serveru <http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/7384-rusko-vybira-noveho-prezidenta/> se uvádí, že Medveděv byl ve státní televizi v průměru 10krát víc než ostatní kandidáti.

⁹⁹ <http://www.e-polis.cz/komparace/258-politicky-system-ruska-a-prezidentske-volby-2008.html>

Kandidát	Čas strávený v televizi	Doba (v %)
Dmitrij Medveděv	10:20:09	46 %
Vladimir Žirinovskij	4:24:27	20 %
Gennadij Zjuganov	4:15:28	19 %
Andrej Bogdanov	3:29:24	16 %

Tabulka č. 3¹⁰⁰

Oficiálně Medveděv ani žádný vlastní předvolební program neměl, kromě slibů o zlepšení sociální situace a o pokračování nynějšího ruského politického kurzu. Jen on a strana Jednotné Rusko oprášili Putinův plán, tedy obecně formulovaný program podpory nynějšího prezidenta, se kterým strana v prosinci s přehledem vyhrála parlamentní volby v zemi.

Pro běžného, průměrného nepříliš informovaného obyvatele Ruska jsou takovéto volby volným předáním moci z rukou Putina do rukou předem vybraného nástupce a způsob voleb většinou považují za řádný a nevidí v nich žádný problém. Otázkami zneužití státního aparátu se nezabývají a naopak oceňují, že Putinovská stabilita bude pokračovat¹⁰¹.

Podle informací ЦИК¹⁰², Medveděv vynaložil na kampaň od sponzorů 183 milionů rublů, jen od strany Jediné Rusko dostal podporu 15 milionů. V rámci kampaně navštívil okolo dvaceti měst.

Celkové výsledky jednotlivých kandidátů prezidentských voleb 2008¹⁰³:

¹⁰⁰ Tabulka ze zdroje

[http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_\(2008\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_(2008)) přeložena do češtiny.

¹⁰¹ <http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/7384-rusko-vybira-noveho-prezidenta/>

¹⁰² Центризбирком (Centrizbirkom) – Centrální volební komise Ruské federace, která dohlíží na průběh voleb, založena v roce 1993, mající 15 členů.

1. Medveděv, Dmitrij Anatoljevič: 52 530 712 (70,28 %¹⁰⁴)
2. Zjuganov, Gennadij Andrejevič: 13 243 550 (17,72 %)
3. Žirinovskij, Vladimir Volfovič: 6 988 510 (9,35 %)
4. Bogdanov, Andrej Vladimirovič: 968 344 hlasů (1,30 %)

Účast voličstva nakonec dosáhla 69,81 procenta.

Nad volbami nedohlížel Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) a ani Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), které do Ruska neposlaly pozorovatelskou misi na prezidentské volby. Důvodem byly obstrukce z ruské strany¹⁰⁵. Volby v Rusku tak sledovalo pouze několik zahraničních pozorovatelů, zejména zástupci Parlamentního shromáždění Rady Evropy.

Obrázek č. 5

Speciální známka ke zvolení Dmitrije Medveděva prezidentem¹⁰⁶.

---

¹⁰³ <http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=786>

¹⁰⁴ Medveděv získal tedy o něco málo méně (70,28%) než Putin v roce 2004 (71,31 %).

¹⁰⁵ <http://www.e-polis.cz/komparace/258-politicky-system-ruska-a-prezidentske-volby-2008.html>,
http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/rusove-si-v-kampani-nevyberou-nemaji-z-ceho_42886.html

¹⁰⁶

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%BF%D1%8

Medveděv po svém vítězství poděkoval všem, kteří ve volbách hlasovali, a dodal, že vysoká volební účast mu prý dává „kredit důvěry“. Jako prezident prý tedy bude moci řešit nejdůležitější sociálně-ekonomické problémy, které před Ruskem stojí¹⁰⁷.

Medveděv při svém prvním povolebním vystoupení s úřadujícím prezidentem Vladimírem Putinem na Rudém náměstí znovu potvrdil, že bude pokračovat v politickém kurzu svého předchůdce. Putin mu poblahopřál k výrazné převaze ve volbách a prohlásil, že hlasování bylo v souladu s ústavou¹⁰⁸. Sám Putin byl bez práce jen o něco málo než 24 hodin. Ve středu 7. května předal své prezidentské pravomoci Dmitriji Medveděvovi a ve čtvrtek 8. května 2008 Státní дума schválila jeho kandidaturu na post premiéra (viz příloha 3). Novopečený prezident Medveděv na místě podepsal jmenovací dekret¹⁰⁹.

Další volba prezidenta Ruské federace proběhne v roce 2012, kdy už prezident bude volen podle změny v ústavě na šest let.

0%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_(2008)

¹⁰⁷ <http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/8108-komise-oficialne-oznamila-zvoleni-medvedeva-ruskym-prezidentem/>

¹⁰⁸ <http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/7470-dmitrij-medvedev-zvolen-novym-ruskym-prezidentem-opozice-napadne-soudne-vysledky/>

¹⁰⁹ <http://www.rusko-info.cz/clanek/tretim-ruskym-prezidentem-se-stal-medvedev-putin-je-premierem>

Závěr

Hlavním cílem této práce je porovnání na první pohled dvou zcela odlišných politických systémů se zaměřením na postavení prezidenta. Oba prezidenti mají dle historické tradice významné postavení ve svých zemích, jsou výraznými postavami politické scény a mnohé charakteristiky se shodují, ale rozdíly ve způsobu výkonu funkce a její náplni jsou markantní. Český systém se, jak výše uvedeno, inspiroval jak tradicemi První republiky, tak i dalšími politickými systémy. Snahy vytvořit silný prezidentský úřad nebo návrat k významnému postavení T. G. Masaryka či návrhy volit prezidenta přímo byly v době po sametové revoluci 1989 zamítnuty a prezident se tak stal do značné míry především ceremoniální postavou. Úloha českého prezidenta však není úplně zanedbatelná, jak by se mohlo jevit z pouhého nekomentovaného výčtu jeho pravomocí. Prezident může výrazně ovlivnit např. politickou politiku, a to zejména jmenováním premiéra, rozpouštěním Poslanecké sněmovny atd., hospodářskou politiku naší země tím, že jmenuje členy ČNB, dále jmenuje soudce Ústavního soudu a má ve své moci udělit milosti a zastavovat trestní stíhání sporu. V případě vojenského konfliktu je to on, kdo velí všem našim ozbrojeným silám. Česká politika a veřejné instituce stojí na kolektivismu. Strany, parlament, vláda, soudy, úřady atd. - to vše funguje na základě většího či menšího kolektivního rozhodování. Existuje však jediná instituce, za kterou vystupuje jedna postava a tou je hlava státu. Jednání prezidenta nikdo nekoriguje. Podle ústavy je dokonce neodpovědný za své kroky. Jediné, za co může být souzen, je vlastizrada. Tento individualismus, který je zdůrazněný rozvěšenými portréty hlavy státu ve školách a na úřadech, už svou jedinečností přitahuje pozornost. Lidé ale nemají větší povědomí o tom, co postava prezidenta představuje. Jeho pravomoci jsou dány ústavou, veřejnost ho ale vnímá především jako osobnost s přirozenou autoritou. To potvrzují i průzkumy veřejného mínění, kde se prezident pravidelně těší důvěře vysokého procenta občanů. V poslední době pak často vyvstává otázka přímé volby prezidenta, jde o jakési přiblížení se trendům západní Evropy. V protikladu k Čechům je Rusko je charakterizováno silnou prezidentskou faktickou mocí, která se vyvinula ze zápasu Borise Jelcina

s postkomunistickým parlamentem. Lze souhlasit s názorem, že hospodářská situace země po rozpadu Sovětského Svazu, chudoba části obyvatelstva a kriminalita prorůstající do mocenských a státních struktur byla pádným důvodem pro silnou prezidentskou moc, protože nebylo vidět žádné jiné východisko. Nutno konstatovat, že centralizace moci v rukou prezidenta a kremelské administrativy nevzniká jako výsledek parlamentních voleb a je zcela bez vztahu k jejich výsledku. Evropa nezná čistý prezidentský systém amerického typu, kdy je prezident zároveň hlavou vlády a kdy dynamika celého politického procesu se odehrává mezi ním a parlamentem. V Rusku byl přijat model, kdy prezident má rozsáhlé pravomoci vůči vládě a parlamentu, ale nestojí sám v čele vlády. Důvodem pro existenci prezidentského systému je především stabilita. Silný prezident je viděn jako stabilizační prvek. Problém prezidentského systému je, že je poměrně snadno zneužitelný, hlavně v mladých demokraciích. V Rusku tento systém mj. poskytuje určitou záruku proti nástupu reakčních sil, ale otázkou zůstává, co se stane, převezme-li takto koncipovaný úřad někdo, kdo bude schopen narušit např. těžce získanou rovnováhu na poli mezinárodní politiky.

Porovnání výhod a nedostatků obou systémů je důležité pro orientaci ve fungování vnitřního politického režimu obou států a vzhledem k tomu, že Rusko jako největší východní soused Evropské unie se netají snahou o obnovení svého vlivu na střední a východní Evropu, je nezbytné se v této oblasti dále vzdělávat, abychom byli schopni kroky i rétoriku vrcholných představitelů Ruské federace chápat ve všech souvislostech.

Možnosti didaktického využití

Díky aktuálnosti tématu jsou možnosti didaktického využití rozsáhlé. Pro ukázkou jsem vybrala tři obory, které studuji.

Na hodinách Ruského jazyka jako *cizího jazyka* v rámci reálií a kapitol z novodobých dějin studenti sami mohou aplikovat informace z masmédií jak v českém, tak i ruském jazyce, popřípadě v jiném, který znají, na aktuální změny

v politice. Sami by měli tyto informace umět třídit a kriticky je přijímat, vytvořit si na ně vlastní názor, popřípadě připravit podněty k diskuzi.

V hodinách dějepisu se téma hlavy státu objevuje po celá staletí, student by měl proto umět dovodit úlohu prezidentů v *soudobých dějinách*. Na obou zemích by měl ukázat spojitost vývoje východního bloku a jeho rozpadu, vysvětlit na příkladu České republiky a Ruské federace, jaký měl vliv na další události a postavení Ruské federace ke sjednocující se Evropě. V této souvislosti lze poukázat na úlohu jednotlivých hlav států v daném období, které právě díky možnostem daných jim získanými pravomocemi výrazně do chodu událostí zasáhly.

V rámci hodin občanské výchovy je toto téma využitelné ve výuce o *mezinárodních vztazích* a k tématu *Občan ve státě*. Zapojení obou zemí do mezinárodních vztahů mohou studenti využít na problematice integrací, jaký mají vliv na domácí i zahraniční politiku, na vztah prezidenta k dané zemi a dění v ní. Student také může objasnit rozdělení státní moci na tři nezávislé složky, rozlišit a porovná funkce orgánů státní moci. Zařadí dané státy do demokratických či nedemokratických režimů a vysvětlí proč. Jako příklad, jak ovlivňuje občan společenské dění ve státě, uvede volby a vyloží jejich podstatu.

POUŽITÁ LITERATURA

ADAMOVÁ, K., KRÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ J. *Politologický slovník*. Praha: C. H. Beck, 2001.

ADRIJANOV, V., ČERŇAK, A. *Car hraje prezidenta, kniha druhá 1992-1996*. Brno: OREGO, 2000.

CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008.

CABADA, L., WEISOVÁ, Š. *Czechoslovakia and Czech republic in World Politics*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006.

CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003.

GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky. Základy českého ústavního práva*. Praha: PROSPEKTRUM. 4. aktualizované a doplněné vydání, 2002.

HLOUŠEK, V., ŠIMÍČEK, V. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2004.

HODAČ, J., STREJČEK, P. *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2008.

HOLZER, J. *Politické strany Ruska: hledání identity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (Politická řada; sv. č. 18), 2004.

HOLZER, J. *Politický systém Ruska: hledání státu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (Politologická řada; sv. č. 14), 2001.

KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996.

KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. *Ústavní systém Ruské federace. Ústava Ruské federace*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.

KUBÁT, M. a kol. *Politické a ústavní systémy středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2004.

KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie: Politika ve středovýchodní Evropě*. Praha: Dokořán, 2003.

PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář, 1. Díl, Ústavní systém*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, 1998.

NOLČ, J. *Ústava České republiky v otázkách a odpovědích*. Brno: Computer Press, 2004.

NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M. (eds.) *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008.

ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických systémů*. Praha: Portál. 2. vydání, 2007.

SARTORI, G. *Srovnávací ústavní inženýrství: Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2001.

ŠIMÍČEK, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008.

ŠEDO, J. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (Srovnávací politologie; sv. č. 9), 2007.

VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky: historie a současnost. 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Portál, 2007.

Kolektiv autorů. *Jelcinova epocha 1988-2000, Od Gorbačova k Putinovi – obrazy z moderních dějin Ruska*. Praha: Euromedia Group k. s. – Knižní klub, 2003.

Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC – VŠPSV. *České volební principy v proměnách času*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2006.

Zahraniční publikace:

ИСАЕВ, Б. А., БАРАНОВ, Н. А. *Политические отношения и политический процесс в современной России*. Учебное пособие. СПб: Питер, 2009.

КРЫЛОВ, Б. С., МИХАЛЕБА, Н. А. *Новая конституция суверенной России*. Москва: Общество "Знание" России, 1994.

ЛАНЦОВ, С. А. *Политическая история России*. Учебное пособие. СПб: Питер, 2009.

ТОПОРНИН, Б. Н., БАТУРИН, Ю. М., Р. Г. ОРЕХОВ (eds.) *Конституция Российской Федерации. Коментарий*. Москва: Юридическая литература, 1994.

ШАХРАЙ, С. М. и коллектив. *Конституция Российской Федерации: энциклопедический словарь*. Москва: Научное издательство "Большая российская энциклопедия, 1995.

ТРОФИМОВ, Е. Н. *Государственная национальная политика России: законодательный аспект (1906-2007 годы)*. Москва: РАГС, 2008.

Авторский коллектив. *Конституция, закон, подзаконный акт*. Москва: Юридическая литература, 1994.

Periodika:

Politologický časopis. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Mezinárodní politologický ústav. Ročník I, 1994. STEPAN, A., SKACH, C. *Ústavní rámce a demokratická konsolidace: parlamentní versus prezidentská demokracie*. s. 47-63

Politologický časopis. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Mezinárodní politologický ústav. Ročník VIII, č. 4, 2001. ŠIMÍČEK, V. *Alternativa k navrhovaným způsobům volby prezidenta republiky*. s. 388-392

Politologická revue: diskuse – zprávy – recenze. Praha: Česká společnost pro politické vědy. Ročník II, č. 2, 1996. VOTÁPEK, V. *Prezidentské volby – Rusko 1996*. s. 31-52

Politologická revue: diskuse – zprávy – recenze. Praha: Česká společnost pro politické vědy. Ročník IV, č. 1, 1998. COAKLEY, J. *Úloha hlavy státu v současné politice*. s. 26-42

Politologická revue: diskuse – zprávy – recenze. Praha: Česká společnost pro politické vědy. Ročník XII, č. 1, 2006. KYSELA, J. *Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem?* s. 5-28

Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 5-6, 2000. FIALA, P., MIKŠ, F. *Přímá volba prezidenta?* s. 1-3

Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 7, 2000. VANÍČEK, J. *Prezident a parlamentní demokracie*. s. 21-22

Proglas: revue pro politiku a kulturu. Brno: Centrum pro studie demokracie a kultury. Ročník XI, č. 9, 2000. KUBÁT, M. *Hlava státu v demokracii – jak volit prezidenta v ČR a jinde*. s. 6-9

Elektronické zdroje:

www.cikrf.ru

<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=123>

<http://zahranicni.ihned.cz/c1-22803190-ruske-prezidentske-volby-medvedev-a-ti-druzi>

<http://www.e-polis.cz/komparace/258-politicky-system-ruska-a-prezidentske-volby-2008.html>

<http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=786>

http://archive.kremlin.ru/appears/2008/05/07/1235_type63374type82634type122346_200262.shtml

<http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=815>

<http://www.blisty.cz/2007/5/7/art34181.html>

<http://rg.ru/2008/12/31/konstitucia-popravki-dok.html>

<http://award.adm.gov.ru>

<http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/8108-komise-oficialne-oznamila-zvoleni-medvedeva-ruskym-prezidentem/>

<http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/7470-dmitrij-medvedev-zvolen-novym-ruskym-prezidentem-opozice-napadne-soudne-vysledky/>

<http://www.ct24.cz/volby-v-rusku/7384-rusko-vybira-noveho-prezidenta/>

<http://www.rusko-info.cz/clanek/tretim-ruskym-prezidentem-se-stal-medvedev-putin-je-premierem>

<http://www.irucz.ru/cz/zpravy/1-/114-ruska-federace/11401-centralni-fo/-/408-politika-domaci/13622-rusko-vybere-prezidenta-karty-uz-jsou-rozdany-highlight-prezidentsk%C3%A9%20volby%20v%20rusku/>

<http://www.vibory.ru/index.htm>

[http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_\(2008\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_(2008))

<http://www.hrad.cz/cs/>

<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/kancelar-prezidenta-republiky/cinnost-kancelare-prezidenta-republiky/zakonne-vymezeni.shtml>

<http://obrazky.cz/detail?id=eJyVUduumzAQfOdfDNgOBFeqquZyktCTNMqV8GZsJxsQMEEmCV9fUul8QJ92Zlc7M6tly1gJrcr0HPgMdbM/%2BwnK0FOKoa6WMWTIQCeCDvKdq1RGNN8Hih263PlsVnWfiEimP0KKS3vBVbdF6StDPtkUc83wTrGZ/1pP02KQ7Hgs99vzR5tN054mtRqwFftU0/PTT5MVWe/T5zaZvNKkrtPFyfLlpomP6z4%2BzoP4sHpwTdrLvVTrYoLenN1PPcVHzea3B7yhi/UYoc3zaHP7Q4f4XpxCtLF8%2BL4K/%2BXLpjvvSxaGsHlfJrfx7fVJiGfaTYCTP9E4/wanfm0dHJj6m%2BeJ/UNusygkct6T1tlpBZcUq%2BTXFTtMKY34eHQe3et9qAfQOIW9e1r//F4uLq9Viaj6i1RASY0aAXQynbSC0mIQQfugslQWa5AI1tywp0lZIGcNFSU1mQK9pZ0BpqLKg4aKrSAkjg2HPw8A808h1lvhz/5YNuLVkraMNYl1Xak%2B2P/zkeosghYRRFQTaCQmAGswCTv652sn8&slid=8ktiFGskSdiUu5XO1USZ&s=img>

http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/rusove-si-v-kampani-nevyberou-nemaji-z-ceho_42886.html

Resumé

Po politických převratech, po svržení komunistických diktatur, v obou popisovaných zemích došlo k hledání cesty, jak konstituovat nový systém fungování politických reprezentací. Do té doby víceméně shodné systémy se rozešly za situace, kdy Rusko se vydalo cestou reformy a postavení prezidenta se - ve srovnání s vedoucím představitelem komunistické strany - zásadním způsobem nezměnilo. Na české scéně byly zaznamenány pokusy o posílení prezidentských pravomocí, které však neměly úspěch a prezident ustupuje do pozadí, vybaven pravomocemi, které pro jeho mocenský vliv nemají zásadní význam. I když oba vrcholní představitelé v charakteristice svých funkcí vykazují mnoho společných znaků, jedná se o prvky formální, reprezentační a provozního charakteru, v důležitých pravomocích, kterými jsou vybaveni, se výrazně odlišují. Prezident Ruské federace zasahuje zásadním způsobem do chodu státu, je faktickou součástí výkonné moci a disponuje oprávněními, jejichž uplatnění v některých oblastech se ve svém důsledku blíží absolutní moci.

Summary

After the upheavals and overthrows of communist dictatorships in both above described countries it came to finding of a way to create a new system of functioning of political representations. Until that time, both more or less same systems separated at the point when Russia set out for a journey of reforms and the status of the president (in comparison with the leader of the communist party) has not changed much. In the Czech milieu attempts to empower the president's powers have been noticed but have not succeeded and the president has taken a back seat, keeping powers that are not of crucial importance for his influence of power. Even though both leading representatives have many common features in the characteristics of their offices, they are just formal, representational and operational and they differ a lot in the important powers they are invested with. The president of the Russian Federation intervenes in the maintenance of the country, he is a real part of the executive power and disposes of competencies whose enforcement in some of the areas are close to the absolute power in their ends.

Přílohy

Příloha 1 – Politické režimy v postkomunistické Evropě a postsovětském regionu¹¹⁰:

režim nebo se blížící		parlamentní parlamentnímu	režim nebo se blížící	poloprezidentský poloprezidencialismu	režim nebo se blížící	prezidentský prezidencialismu
reálný	normativní (jen podle ústavy)		reálný	normativní (jen podle ústavy)	reálný	normativní (jen podle ústavy)
Bulharsko	Albánie		Chorvatsko	Arménie		Gruzie
Česko			Litva	Ázerbájdžán		Kazachstán (←←)
Estonsko			Rumunsko (→)	Bělorusko		Turkmenistán
Lotyšsko				Kyrgyzstán		Uzbekistán (←←)
Maďarsko				Moldavsko		
Makedonie (→)				Rusko		
Polsko				Tádžikistán (→→)		
Slovensko				Ukrajina		
Slovinsko						

Příloha 2 – Zákon č. 114/1993 Sb., ze dne 24. března 1993 o Kanceláři prezidenta republiky¹¹¹:

Změna: z. č. 224/1999 Sb.

Změna: z. č. 220/2000 Sb.

Změna: z. č. 49/2004 Sb.

¹¹⁰ KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie: Politika ve středovýchodní Evropě*. Praha: Dokořán, 2003. s. 49

¹¹¹ <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/kancelar-prezidenta-republiky/cinnost-kancelare-prezidenta-republiky/zakonne-vymezeni.shtml>

Změna: z. č. 281/2004 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

§ 1

(1) Zřizuje se Kancelář prezidenta republiky (dále jen "Kancelář").

(2) Kancelář je rozpočtovou organizací se samostatnou kapitolou ve státním rozpočtu České republiky.

§ 2

(1) Kancelář zajišťuje obstarávání věcí spojených

a) s výkonem pravomocí prezidenta republiky stanovených Ústavou České republiky, ústavními zákony a zákony,

b) s protokolárními povinnostmi a veřejnou činností prezidenta republiky.

(2) Kancelář ze svého rozpočtu vyplácí rentu a víceúčelovou paušální náhradu bývalému prezidentu republiky a zajišťuje vozidlo s řidičem i bez něho k osobní dispozici, a to v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.

1)

1) Zákon č. 48/2004 Sb., o zabezpečení prezidenta republiky po skončení funkce.

§ 3

(1) Kancelář vykonává právo hospodaření k nemovitému majetku České republiky tvořícímu areál Pražského hradu, k zámku Lány a k ostatním nemovitostem tvořícím s nimi jeden funkční celek a pečuje o ně jako o sídlo prezidenta republiky; vykonává též právo hospodaření k movitým věcem, které souvisejí s těmito nemovitými věcmi historicky nebo funkčně anebo souvisejí s činností Kanceláře. Ustanovením tohoto odstavce nejsou dotčeny zvláštní zákony o úpravě vlastnických vztahů. 1a)

(2) Kancelář si k plnění úkolů podle odstavce 1 může zřizovat příspěvkové organizace. 2)

1a) Například zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů.

2) 31 a 32 zákona ČNR č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla).

§ 4

(1) V čele Kanceláře je vedoucí Kanceláře, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky.

(2) Prezident stanoví vnitřní organizaci Kanceláře a okruh vedoucích pracovníků, které jmenuje a odvolává.

(3) Plat a odměna za pracovní pohotovost zaměstnanců Kanceláře se řídí zvláštním právním předpisem 2a) a Platovým řádem Kanceláře.

(4) Platový řád Kanceláře vydává vedoucí Kanceláře po vyslovení souhlasu prezidentem republiky.

2a) Zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů.

§ 5

Vojenská kancelář prezidenta republiky je vojenským útvarem ozbrojených sil České republiky. Úkoly Vojenské kanceláře prezidenta republiky, jmenování

a odvolávání náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky a jeho pravomoci upravuje zvláštní právní předpis. 3)

3) Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

§ 6

(1) Práva a povinnosti z pracovněprávních a jiných vztahů Kanceláře prezidenta České republiky přecházejí dnem nabytí účinnosti tohoto zákona na Kancelář.

(2) Příspěvkové organizace zřízené Kanceláří prezidenta České republiky podle čl. III odst. 2 zákona České národní rady č. 548/1992 Sb. se považují za příspěvkové organizace zřízené Kanceláří podle tohoto zákona.

§ 7

Zrušují se:

1. zákon č. 135/1991 Sb., o Kanceláři prezidenta České a Slovenské Federativní Republiky,
2. čl. III zákona ČNR č. 548/1992 Sb., o některých dalších opatřeních v soustavě ústředních orgánů státní správy České republiky a o zřízení Kanceláře prezidenta České republiky.

§ 8

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Uhde v.r.

Havel v.r.

Klaus v.r.

Пříloha 3 – Seznam premiérů Ruské federace¹¹²:

Jegor Timurovič Gajdar 1992-1992

Viktor Stěpanovič Černomyrdin 1992-1998

Sergej Vladilenovič Kirilenko 1998-1998

Viktor Stěpanovič Černomyrdin 1998-1998

Jevgenij Maximovič Primakov 1998-1999

Sergej Vadimovič Stěpasin 1999-1999

Vladimir Vladimirovič Putin 1999-2000

Michail Michailovič Kasjakov 2000-2004

Viktor Borisovič Krištěnko 2004-2004

Michail Jefimovič Fradkov 2004-2007

Viktor Alexejevič Zubkov 2007-2008

Vladimir Vladimirovič Putin 2008-

Пříloha 4 – Úpravy v Ústavě Ruské federace o délce prezidentského období a působnosti Státní dumy¹¹³:

Федеральный закон Российской Федерации о поправке к Конституции Российской Федерации от 30 декабря 2008 г. N 6-ФКЗ **"Об изменении срока полномочий Президента Российской Федерации и Государственной Думы"**

- Опубликовано 31 декабря 2008 г.
- Вступает в силу: 31 декабря 2008 г.

Одобен Государственной Думой 21 ноября 2008 года

Одобен Советом Федерации 26 ноября 2008 года

Статья 1

---

¹¹² CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008. s. 397, doplněn Vladimírem Putinem.

¹¹³ <http://rg.ru/2008/12/31/konstitucia-popravki-dok.html>

Внести в Конституцию Российской Федерации, принятую всенародным голосованием 12 декабря 1993 года (Российская газета, 1993, 25 декабря), следующие изменения:

1) часть 1 статьи 81 изложить в следующей редакции:

"1. Президент Российской Федерации избирается сроком на **шесть** лет гражданами Российской Федерации на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании.";

2) часть 1 статьи 96 изложить в следующей редакции:

"1. Государственная Дума избирается сроком на **пять** лет."

Статья 2

Настоящий Закон Российской Федерации о поправке к Конституции Российской Федерации вступает в силу со дня его официального опубликования после его одобрения органами законодательной власти не менее чем двух третей субъектов Российской Федерации. Настоящий Закон Российской Федерации о поправке к Конституции Российской Федерации применяется в отношении Президента Российской Федерации и Государственной Думы, которые избраны после его вступления в силу.

Президент Российской Федерации Д. Медведев

Příloha 5 - Inaugurační projev Dmitrije Medveděva pronesen 7. května v Kremlu
^{114.}

Д. МЕДВЕДЕВ: Уважаемые граждане России, дорогие друзья!

Только что мной принесена президентская присяга, она даётся народу России, и в её самых первых строках – обязательство уважать и охранять права и свободы человека. Именно они признаны высшей ценностью в нашем обществе, и именно они определяют смысл и содержание всей государственной деятельности.

---

¹¹⁴

http://archive.kremlin.ru/appears/2008/05/07/1235_type63374type82634type122346_200262.shtml

В этой связи считаю своей важнейшей задачей дальнейшее развитие гражданских и экономических свобод, создание новых, самых широких возможностей для самореализации граждан – граждан, свободных и ответственных как за свой личный успех, так и за процветание всей страны.

Именно такие люди создают высокое достоинство нации и являются источником силы государства – государства, у которого есть сегодня и необходимые ресурсы, и чёткое понимание своих национальных интересов.

Хотел бы заверить сегодня всех граждан страны, что буду работать с полной отдачей сил как Президент и как человек, для которого Россия – это родной дом, родная земля.

За последние восемь лет был создан мощный фундамент для долгосрочного развития, для просто десятилетий свободного и стабильного развития. И этот уникальный шанс мы должны максимально использовать, чтобы Россия стала одной из лучших стран мира, лучшей – для комфортной, уверенной и безопасной жизни наших людей: в этом – наша стратегия, и в этом – ориентир на годы вперед.

Я в полной мере осознаю, как много ещё предстоит сделать – сделать, чтобы государство было действительно справедливым и заботливым по отношению к гражданам, чтобы обеспечить самые высокие стандарты жизни, чтобы как можно больше людей могли причислить себя к среднему классу, могли получить хорошее образование и качественные услуги в области здравоохранения.

Мы будем добиваться внедрения инновационных подходов во все сферы жизни, строить самые передовые производства, модернизировать промышленность и сельское хозяйство, создавать мощные стимулы для частных инвестиций и в целом стремиться к тому, чтобы Россия прочно утвердилась среди лидеров технологического и интеллектуального развития.

Особое внимание придаю фундаментальной роли права, на котором основывается и наше государство, и наше гражданское общество. Мы обязаны добиться истинного уважения к закону, преодолеть правовой нигилизм, который серьезно мешает современному развитию.

Зрелость и действенность правовой системы – это важное условие развития экономики и социальной сферы, поддержки предпринимательства и борьбы с коррупцией. Но не в меньшей степени они служат укреплению роли России в мировом сообществе, способствуют её открытости миру и конструктивному, равноправному диалогу с другими народами.

И, наконец, подлинное торжество закона возможно лишь при условии безопасной жизни людей. И я сделаю всё, чтобы безопасность граждан была не только гарантирована законом, но и реально обеспечена государством.

Названные мной задачи требуют каждодневного взаимодействия со всеми ответственными политическими силами, с институтами гражданского общества, с партиями, с регионами России.

Рассчитываю, что мир и согласие в нашем общем доме будут и дальше укрепляться сотрудничеством разных конфессий, социальных групп и национальных культур: от этого прямо зависит настоящее и будущее нашей страны.

Дорогие друзья! Вы понимаете, сколь глубокие чувства я сейчас испытываю. Я хорошо осознаю, какой груз ответственности ложится на мои плечи, и рассчитываю на нашу совместную работу.

Я сердечно благодарю Президента Владимира Владимировича Путина за его неизменную личную поддержку, которую я постоянно ощущал. Уверен, что так будет и впредь.

Сама жизнь и ход истории ставят перед нами принципиально новые, ещё более сложные задачи. Но убеждён, что их достижение абсолютно по силам нашей стране, её трудолюбивому и талантливому народу.

И сейчас мой долг – служить ему каждый день и каждый час, сделать всё для лучшей жизни наших людей, их успеха и уверенности в своем будущем, во имя дальнейшего подъёма и процветания нашей любимой Родины – нашей великой России.

Спасибо.

Překlad¹¹⁵:

Vážení občané Ruska, drazí přátelé!

Právě jsem složil prezidentský slib. Dává se celému ruskému lidu a v jeho prvních řádcích stojí povinnost ctít a ochraňovat práva a svobody člověka. Právě ty jsou největším bohatstvím naší společnosti a právě ty určují smysl a obsah celé činnosti státu.

V této souvislosti považuji za svůj nejdůležitější úkol další rozvoj občanských práv a ekonomických svobod, vytvoření nových, co nejširších možností pro seberealizaci občanů – občanů svobodných a odpovědných jak za svůj osobní úspěch, tak i za rozkvět celé země. Právě takoví lidé jsou ctí celého národa a jsou pramenem síly státu. Státu, který má dnes potřebné zdroje a jasné chápání svých národních zájmů. Chtěl bych dnes ubezpečit všechny občany naší země, že budu pracovat s plným nasazením sil jako prezident, ale i jako člověk, pro něhož je Rusko rodným domem, rodnou zemí.

Během posledních osmi let byl vytvořen pevný základ pro dlouhotrvající rozvoj, pro celá desetiletí svobodného a stabilního rozvoje. Tuto výjimečnou šanci musíme maximálně využít, aby se Rusko stalo jednou z nejlepších zemí na světě. Nejlepší

---

¹¹⁵ <http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=815>

pro pohodlný, stabilní a bezpečný život našich lidí. V tom je naše strategie, to je náš orientační bod na další roky dopředu.

Je mi v plné míře jasné, kolik je ještě potřeba vykonat, aby byl stát opravdu spravedlivým a starostlivým ve vztahu k občanům, aby zabezpečil ty nejvyšší životní standardy, aby se co nejvíce lidí mohlo začít počítat ke střední třídě, aby mohli dostat dobré vzdělání a kvalitní služby v oblasti zdravotnictví.

Budeme pracovat na uplatnění inovativních postupů ve všech sférách života, stavět nejmodernější závody, modernizovat průmysl a zemědělství, poskytovat rozsáhlé stimuly pro soukromé investice a celkově se snažit o to, aby si Rusko co nejrychleji našlo místo mezi lídry technologického a intelektuálního rozvoje.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat fundamentální roli práva, o které se opírá náš stát a naše občanská společnost. Musíme docílit opravdového respektu k zákonu, překonat právní nihilismus, který zásadně brání současnému vývoji. Zralost a funkčnost právního systému je důležitou podmínkou rozvoje hospodářství a sociální sféry, podpory podnikání a boje s korupcí. V nemenší míře však slouží též k posílení role Ruska ve světovém společenství, pomáhá otevřenosti světu a konstruktivnímu rovnoprávnému dialogu s jinými národy.

A konečně – naprosté vítězství zákona je možné jen v podmínkách bezpečného života lidí. Udělám vše pro to, aby bezpečnost obyvatel byla nejen garantována zákonem, ale aby byla reálně zabezpečena státem. Uvedené cíle vyžadují každodenní součinnost se všemi politickými silami, institucemi občanské společnosti, se stranami a regiony Ruska.

Počítám, že mír a soulad v našem společném domě se budou dále upevňovat spoluprací různých vyznání, sociálních skupin a národních kultur. Na tomto je přímo závislá současnost i budoucnost naší země.

Milí přátelé! Jistě chápete, jak hluboké pocity teď prožívám. Jsem si dobře vědom toho, jaké břímě odpovědnosti se na mě nakládá, a spoléhám na naši společnou práci.

Srdečně děkuji prezidentu Vladimíru Vladimiroviči Putinovi za jeho trvalou osobní podporu, kterou jsem neustále pociťoval. Jsem přesvědčen, že tomu tak bude i nadále.

Samotný život a běh dějin před nás postavil principiálně nové, ještě složitější úkoly. Jsem však přesvědčen, že jejich splnění je absolutně v silách naší země, v jejím pracovitém a talentovaném národě.

Teď je mou povinností sloužit mu každý den a každou hodinu, udělat vše pro zlepšení života našich lidí, pro jejich úspěch a víru v naši budoucnost ve jménu dalšího vzestupu a rozkvětu naší milované Vlasti, našeho velikého Ruska.

Děkuji Vám